

Colofon

OLGV Magazine is een uitgave van De Vereniging tot behoud van Oud, Groen en Leefbaar Voorschoten.

Het verschijnt jaarlijks en wordt in december bij alle leden van OGLV bezorgd.

Website

www.oglv.nl

Redactie

Henny van der Klis
Marijke Reinsma

Redactieadres

nieuwsbrief@oglv.nl

Ledenadministratie

Ton de Jong
ledenadmin@oglv.nl
B S van der Oyelaan 54
2252 EC Voorschoten

Bezorging

Tineke de Jong
bezorging@oglv.nl
071-561 61 13

Advertenties

Henny van der Klis
nieuwsbrief@oglv.nl

Vormgeving en drukwerk

Grapefish, Voorschoten

40 jaar British School

FRANS SPENDEL

MAKELAARDIJ

VOORSTRAAT 35 | 2251 BM VOORSCHOTEN | 071 562 00 02 | WWW.SPENDEL.NL

VERKOOP | AANKOOP | VERHUUR | TAXATIES | BEDRIJFS O.G. | GRATIS WAARDEBEPALING | GRATIS WONINGPRESENTATIE | NO CURE NO PAY

Foto: Waalpartners Civil Engineering

G. Besuyen Rijwielspecialist

Voorstraat 13
2251 BL Voorschoten
Tel: (071) 561 27 02
info@gbesuyen.nl
www.gbesuyen.nl

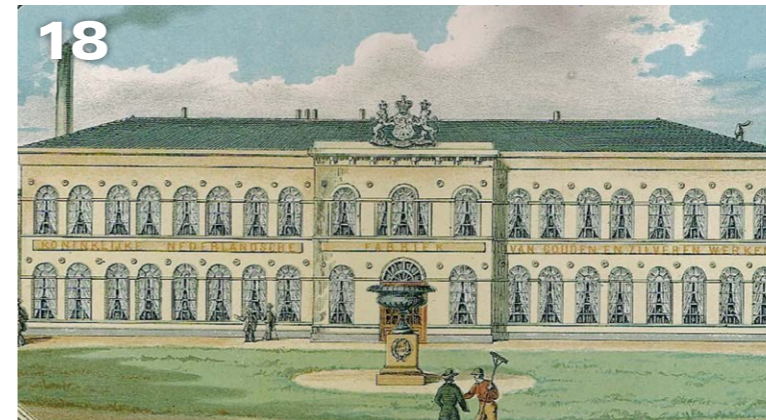
INHOUD

2 Veertig jaar 'British School' in Voorschoten

13 Het Greenway theater

18 Tussen fabriek en kasteel

En verder:

- 7** Polders onder Voorschoten
- 27** De VOC-schepen 'Voorschoten'
- 31** Aandachtspunten van de Planologiecommissie van OGLV
- 33** Activiteitenprogramma 2020

Omslag:

Het klooster in de winter. Foto: René Zoetemelk

De Vereniging tot
behoud van Oud,
Groen en Leefbaar
Voorschoten

Beste lezers,

Met veel plezier en trots biedt OGLV haar leden weer een prachtig Magazine aan met boeiende artikelen.

In dit Magazine zijn mooie verhalen van Voorschoten opgenomen. Dit soort verhalen werd ook verteld in de succesvolle lezingencyclus die wij het afgelopen jaar voor het eerst samen met Museum Voorschoten hebben georganiseerd en een vervolg krijgt in de komende wintermaanden.

Het 'oude' Voorschoten wordt vooral gesymboliseerd door het prachtige Ambachts- en Baljuwhuis in de Voorstraat. De schrik was dan ook groot toen wij hoorden dat de gemeente voornemens is dit te verkopen ten behoeve van de exploitatie van een Boetiek Hotel. Ons bestuur heeft in juli een brief gestuurd naar de Gemeenteraad. Hierin zijn bezwaren naar voren gebracht en aan de raad is gevraagd de regie te nemen en een hoorzitting te organiseren. Ondertussen is duidelijk geworden dat het college een dorpsdialoog gaat organiseren. Daarin zouden alle aspecten van de voorgenomen verkoop aan de orde komen en de burgers al hun vragen kwijt kunnen. Wij blijven de ontwikkelingen kritisch volgen, zullen de dorpsdialoog zeker bezoeken en van ons laten horen.

Naast 'Oud' is 'Groen' een hoofdthema van onze vereniging. Tijdens de algemene ledenvergadering in april is er meer aandacht gevraagd voor het 'groen' in onze gemeente en is een oproep gedaan om deel te nemen aan de Groencommissie. Daar is enthousiast op gereageerd en in september heeft de sterk uitgebreide commissie plannen gemaakt hoe we samen met de gemeente invulling kunnen geven aan een meer duurzame omgeving waarin we de ecologische waarde van onze tuinen, parken en snippergroen koesteren en de bij meer ruimte geven om zijn nuttige werk te doen.

Onze excursies zijn een groot succes. Het aantal aanmeldingen overstijgt regelmatig het aanbod. We kunnen steunen op een enthousiaste commissie die dit allemaal organiseert en daar zijn we heel blij mee. Het programma voor 2020 vindt u achterin dit Magazine. En niet te vergeten: Open Monumenten Dag, elk jaar een succes. Een evenement dat OGLV al vele jaren organiseert waardoor iedereen de kans krijgt een kijkje te nemen in ons historisch erfgoed.

Ons derde aandachtsgebied is 'Leefbaar'. Onze alerte planologiecommissie volgt de ruimtelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op het unieke karakter van Voorschoten op de voet. Verderop in dit Magazine treft u een mooi overzicht aan van alle zaken die spelen in onze gemeente.

We leven in een prachtig dorp en dat houden we graag zo. Veranderingen zijn nodig, maar daar moet wel goed over worden nagedacht. En daar blijven wij op letten!

Als voorzitter wens ik u veel leesplezier en tot volgend jaar!

Helmi de Ruiter

Veertig jaar 'British School' in Voorschoten

Als de stoptrein uit Den Haag begint met afremmen om tijdig bij station Voorschoten tot stilstand te kunnen komen, is aan de rechterkant een voor Voorschoten uit de kluiten gewassen schoolgebouw zichtbaar met daarvoor een grasmat vlak als een biljartlaken. In de ochtendspits ziet de treinreiziger dan op het wandelpad langs het spoor een stoet pubers in schooluniform lopen. Ze zijn op weg naar wat officieel heet 'The British School in The Netherlands'.

Door Theo Jorritsma

Wat is de British school?

Inmiddels is The British School in The Netherlands (BSN) al weer 40 jaar gevestigd in Voorschoten. Moeten scholieren uit Voorschoten voor middelbaar onderwijs naar Wassenaar of Leiden, voor Engelstalig middelbaar onderwijs komen leerlingen juist naar ons dorp. Maar wat

In de eerste twee leerjaren is het uniform een blauwe top, in de twee leerjaren daarna een zwarte. De laatste twee jaar is een uniform niet meer verplicht.

is dat eigenlijk voor soort school? En hoe is die school in Voorschoten terecht gekomen?

Deze school is een particuliere scholengroep (lager en middelbaar onderwijs van 3 tot 18 jaar) en verstrekt Engelstalig onderwijs volgens het Britse onderwijsmodel. Het is geen kostschool, de leerlingen wonen thuis bij hun ouders die veelal voor hun werk in Nederland zijn geplaatst (expats), bijvoorbeeld bij ESTEC in Noordwijk. Maar ook kinderen van ambassadepersoneel of personeel werkzaam bij internationale organisaties in Den Haag zitten op deze school. Volgens de website van de school zijn er in 2019 2.300 leerlingen met meer dan 80 nationaliteiten op school. Daarmee is de school naar eigen zeggen één van de grootste en meest succesvolle internationale scholen in Europa. Twintig procent van de schoolpopulatie heeft overigens een Nederlandse achtergrond.

De school ontvangt geen subsidie van de Britse of Nederlandse overheid maar wordt bekostigd uit het (hoge) schoolgeld (circa € 20.000 per jaar en daarenboven nog kosten afhankelijk van leeftijd en individuele achtergronden). De school wordt erkend door het ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschappen en voldoet aan de Nederlandse leerplichtwet. In 2015 heeft de BSN van de Independent Schools Inspection

Britse school, Jan van Hooflaan. Foto Mike Weston

een 'excellent' score gekregen op alle criteria. Er zijn in totaal vijf locaties, twee junior schools in Den Haag, een junior en senior school in Leidschenveen en tot slot de senior school in Voorschoten.

Door gestage groei voortdurend ruimtegebrek

Het stichtingsjaar van de school is 1931. De school begon als 'The English Kindergarten and Preparatory School'. In 1935 werd de naam gewijzigd in 'English School of The Hague'. Het aantal leerlingen steeg gestaag door ondersteuning van de Britse en Amerikaanse ambassadeurs. De in Den Haag gevestigde school sloot officieel in 1940 de deuren nadat al in 1939 veel leerlingen met hun families vanwege de oorlogsdreiging uit Nederland waren vertrokken.

In 1948 werd bescheiden de draad weer opgepakt met 26 leerlingen. In 1952 waren er al 60 en in 1963 250 leerlingen. De twee Haagse vestigingen (junior en senior school) hadden in 1972 500 leerlingen. De oorspronkelijke kleine school voor kinderen van diplomaten was geleidelijk een serieuze internationale school geworden. De school kreeg te maken met ouders die niet gewend waren in het buitenland te leven. De schoolgemeenschap was behulpzaam voor deze onervaren 'expat' families.

Ruimtegebrek bleef de school echter voortdurend parten spelen. De schoolinspectie constateerde een goede sfeer en een hoge kwaliteit van onderwijs. Maar ook werd opgemerkt dat er geen geschikte ruimte beschikbaar was voor lichamelijke opvoeding, muziek, handenarbeid en huishoudkunde.

Vestiging in Voorschoten

De middelbare school (Senior School) verhuisde daarom naar nieuwbouw in Voorschoten. De basisschool bleef in Den Haag achter. Voorafgaand aan deze verhuizing werd in 1976 de naam van de school gewijzigd van The English School of The Hague in The British School in The Netherlands. De verdubbeling van de schoolpopulatie tussen 1971 and 1977 van 500 naar 1.000 leerlingen leidde tot deze ingrijpende herstructurering. Voor een nieuwe locatie voor de middelbare school voor 500 leerlingen in de leeftijd van 11 tot 19 jaar viel het oog al eerder, in 1973, op Voorschoten. Er werd in dat jaar een perceel grond in de wijk Boschgeest aangekocht.

Er was aanvankelijk veel weerstand in deze wijk tegen de komst van de school aan de Jan van Hooflaan. Bewoners gaven aan dat er totaal aan hun wensen voorbijgegaan was. In een artikel het Leidsch Dagblad werd het volgende namens de >>

wijkraad uitgesproken op een zitting van de Raad van State: "De zaak was al beslist voordat wij er iets tegen in konden brengen" en "De gemeente Voorschoten heeft op onrechtmatige wijze afbreuk gedaan aan de belangen van een groot deel van haar burgers, aan de rechtszekerheid en aan haar geloofwaardigheid, waar zij inspraak tot een voze belofte degradeerde." De provincie gaf tijdens de zitting aan dat school dringend verleggen zit om ruimte omdat de school in Den Haag 'hoogst ongelukkig gehuisvest' is.

Sportdag Britse school. Verspringen meisjes.

De wijkraad wilde de toestemming van de provincie voor de bouw door de Raad van State laten vernietigen. Het grootste bezwaar is de omvang van het gebouw. De beoogde school overschreed de toegestane bescheiden omvang van het bestemmingsplan uit 1960, in plaats van 3750 m² is de beoogde school 5.000m². Maar het bleek een achterhoede-gevecht; op dat moment waren hoofdgebouw en gymlokaal al gereed.

Ook vreesde de buurt verkeersoverlast. Maar als de wethouder in april 1979 een voorstel in de raad brengt om de bussen met kinderen uit de richting Wassenaar te verplichten niet over de Rouboslaan en de Generaal Spoorlaan maar via de Wijngaardenlaan en de Veurseweg te laten rijden, wordt deze maatregel eensgezind door bewoners en de raad afgewezen. Wethouder Van Dalen moest zijn voorstel schielijk intrekken. Wel komt er een stopverbod voor de school.

De bewoners verliezen uiteindelijk. Later meldt de waarnemend rector, Brian D. Davidson, "Volgens mij zijn er nooit echte serieuze problemen geweest. Er werd mijns inziens te veel gewezen op het feit dat er een Engelse school in Voorschoten zou komen. De bewoners van Boschgeest hadden ook moeilijkheden gemaakt wanneer een Nederlandse school het plan had opgevat om zich daar te vestigen." Kennelijk om de verhoudingen te normaliseren kondigde de rector in dit artikel ook samenwerking met de gemeente en de Sportraad aan. Zo bood hij het gebruik van de sporthal in de avonden en weekenden aan. Ook werd de aula met 500 zitplaatsen voor culturele activiteiten beschikbaar gesteld.

Bij het memorieren van het 50 jarig lustrum van de BSN in Nederland wordt in de Telegraaf (24 juli 1985) gesproken van 'splendid isolation' omdat er weinig contact zou zijn met de Nederlandse samenleving. De vraag is of deze constatering klopt voor de vestiging in Voorschoten. Vrijwel alle leerlingen volgen minstens 3 jaar lessen Nederlands en een aantal docenten en stafleden zijn Nederlands. Sport is eveneens een verbindende factor: schoolteams spelen tegen andere Nederlandse schoolteams en zijn lid van Nederlandse sportclubs. De BSN werkt voortdurend aan het versterken van de contacten met de lokale gemeenschap. Leerlingen zetten zich in voor ouderen en gehandicapten in Voorschoten.

Zo werden ook jaarlijks de opvoeringen van de schoolmusicals in de krant aangekondigd om bij te wonen: The king and I, Kiss Me Kate, South Pacific, Carousel, Cabaret, West Side Story en Fiddler on the Roof waren een aantal opgevoerde musicals.

De zondagse religieuze diensten in de school worden bezocht door Voorschotenaren en er zijn vele vriendschappen ontstaan tussen expats en Voorschotenaren.

Start van de school in Voorschoten

Op 23 april 1979 werd de nieuwe vestiging in Voorschoten in gebruik genomen en op 9 mei vond de officiële opening plaats. Die opening had nogal wat voeten in de aarde, aldus een artikel in het Leidsch Dagblad de dag erna. Er was

vrees voor een IRA-aanslag. Het chagrijn over het 'ontoegankelijk bastion tijdens de feestelijke opening' is duidelijk merkbaar in het artikel. 'Ordentelijke persmensen zoals journalisten en fotografen, werden niet toegelaten'.

De hertog en hertogin van Gloucester, in aanwezigheid van burgemeester De Haar en onderwijsminister Pais, openden de school. De hertog had eerst nog een onderscheiding voor dapperheid opgespeld aan de chauffeur van de ambassadeur. De ambassadeur, voorzitter van het schoolbestuur, was twee weken daarvoor bij een IRA-aanslag in Den Haag om het leven gekomen. De strenge veiligheidsmaatregelen bij de opening van de school waren dus alleszins begrijpelijk.

Verdere uitbreiding van het schoolareaal

Het aantal leerlingen blijft toenemen. In eerste instantie was voor de uitbreiding het oog gevallen op het land van boer De Wit, maar dat vond de school te duur en lag te dicht bij het spoor en omwonenden. In 1989 krijgt de school de mogelijkheid om aan de andere kant grond aan te kopen, gelegen naast de begraafplaats,

waardoor het grondgebied van de school toenam van 1,8 ha naar 5,6 hectare, met plaats voor twee nieuwe sportvelden, het onvermijdelijke cricketveld, tennisvelden en een moestuin. Op het terrein stond een gemeentelijk monument, de boerderij Rosenburgh. Op het gebied aan de andere kant van de Rosenburgherlaan stond oorspronkelijk het 13^e eeuwse kasteel Rosenburgh. De slotgracht is nog te zien; de kinderboerderij ligt binnen de oorspronkelijke omgrachting. Later lag daar de fraaie buitenplaats ('een ongemeen prachtig lusthuis') Rosenburgh die in 1721-1723 werd gebouwd naar het ontwerp van Daniël Marot op de plek van het voormalige kasteel Rosenburg. In 1729 werd na onverwacht overlijden van de bouwheer de buitenplaats alweer afgebroken. Er stond toen ook een boerderij, die overeind bleef. De gemeentelijke begraafplaats is gelegen op grond die bij de buitenplaats hoorde.

Tot de overname door de British School werd de boerderij bewoond door Adriaan en zijn zus Wihelmina van Leeuwen. De boerderij werd in bedrijf gehouden door tot op het laatst scharreleieren te verkopen. Van Leeuwen over zijn vertrek van de boerderij: "Ondanks dat ik hier

Boerderij Rosenburgh, het woonhuis van de directeur en kantoor. Foto Mike Weston

>>

rijp en groen heb meegemaakt, doet het mij niks meer". De oude boerderij werd – op de voorgevel en de fundering van het zomerhuis na – gesloopt en geheel opnieuw opgebouwd. Sir Michael Jenkins, de Engelse ambassadeur in Nederland en voorzitter van het schoolbestuur verrichtte de opening. 'Ik denk dat we er altijd spijt van zouden hebben gehad als we de kans niet hadden gegrepen. Het was geen eenvoudige operatie. De gemeente wilde zorgvuldig omspringen met de monumentale boerderij en de planologische aspecten. Zo moest de vorm van het huis in elk geval behouden blijven." Dat huis werd het nieuwe onderkomen van het schoolhoofd. Het kantoor van de directeur en zijn staf werden gevestigd in het zomerhuis, naast de vroegere stal waarin toneelvoorstellingen worden gegeven maar waar ook gewone burgers terecht kunnen.

De volgende uitbreiding

Op 14 oktober 1992 opende prinses Margriet al weer de volgende uitbreiding. De extra lokalen voor wetenschap, muziek en technologie-onderwijs kostten 4,5 miljoen gulden waarvoor 3,6 miljoen via sponsoring bijeen werd gebracht. Voorschotenaren werden uitgenodigd voor concerten ook van deze muziekstudio's gebruik te maken. Bij deze gelegenheid meldde de school dat er voorlopig geen nieuwe uitbreidingen worden verwacht. "We zitten nu op ruim 500 leerlingen en denken niet dat we nog snel en veel zullen groeien." Die voorspelling werd al binnen tien jaar door de werkelijkheid ingehaald.

Verdubbeling van het schoolgebouw

In 2001 kreeg de school het huidige aanzien. Op dat moment waren er 800 leerlingen. Het gebouw moest geschikt worden gemaakt voor de verwachte 1050 leerlingen. In juni 2001 werd met de uitbreiding van de school begonnen. Het gebouw werd twee keer zo groot. Er kwamen 20 nieuwe lokalen waaronder 10 practicumlokalen, een teken- en schilderlokaal, een toneelruimte en een muziekstudio. Het oude en nieuwe deel werden met een atrium met elkaar verbonden. Transparantie was en is het handelsmerk van de architect Dirk Jan Postel. De kosten bedroegen 25 miljoen gulden. De van oudsher goede banden met het koningshuis leidden ertoe dat in op 1 oktober 2003 koningin Beatrix de nieuwe school kwam openen.

Verdere toekomst...

De vooruitzichten van het internationale onderwijs in Nederland zijn rooskleurig, zo constateerde het onderzoeksbureau Regioplan in een onderzoek in 2016. In dat jaar hadden de internationale scholen samen bijna 19.000 leerlingen. Veel internationale scholen in Nederland kenden een wachtlijst, vooral in Amsterdam en Den Haag en omgeving. Ook bleek de capaciteit van de internationale scholen in Nederland al min of meer benut. Voor Nederland gold bovendien dat er een zeer sterke groei in de leerlingenaantallen had plaatsgevonden. Er was weinig ruimte om de verdere groei op te vangen terwijl de verwachting was dat de groei verder zou doorzetten. Grootste probleem was de huisvesting.

Goed internationaal onderwijs is van belang voor de concurrentiepositie van Nederland. Meer dan de helft van de ouders laat dit meespelen bij de keuze om in Nederland te komen werken. Bij de werving van senior functies merken werkgevers dit terdege.

Het internationale onderwijs heeft de wind dus mee. Ook de Brexit heeft effect. Onlangs meldde het Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) dat ruim honderd bedrijven vanuit het Verenigd Koninkrijk naar Nederland waren vertrokken vanwege de onzekerheid over de Brexit. Nog eens 325 Britse bedrijven overwegen zich in Nederland te vestigen.

Tegen deze achtergrond zal het geen verbazing wekken dat ook het Rijnlands Lyceum in het schooljaar 2019/20 is begonnen met de zogeheten International School Wassenaar. De nieuwe school biedt expat leerlingen de mogelijkheid een internationaal curriculum te doorlopen binnen een reguliere Nederlandse openbare school om zodoende beter te kunnen integreren in de Nederlandse samenleving.

Er is kennelijk voldoende ruimte voor nieuwe initiatieven zonder dat dit effect heeft op al bestaande scholen. Ook de British School is in 2018 in Leidschenveen gestart met een tweede middelbare school. De verwachting is dan ook dat niet in Voorschoten maar in Leidschenveen de verdere groei zal worden opgevangen. ■

Polders onder Voorschoten

Eeuwenlang hebben de bewoners van Voorschoten gewerkt aan hun stukken grond en daarmee het landschap vormgegeven. In het zuidelijk deel werd duinzand afgegraven en in het noordelijk deel rivierklei. Dit bleef niet zonder gevolgen. Door bodemdaling werd het noodzakelijk om watergangen te graven en overtollig water weg te malen om droge voeten te houden. Deze door waterkeringen omgeven gebieden waarvan de waterstand kunstmatig geregeld wordt, noemen we polders. Enkele hooggelegen laantjes (niet afgezaand), één poldermolen en een aantal eeuwenoude afwateringssloten sieren altijd nog het landschap.

Door Jan Sloof

Wonen in een polder

Voorschoten heeft negen polders binnen haar grenzen.¹ Ze hebben alle een eigen hoogte van waterpeil in de sloten of singels. In het westelijke deel van de gemeente zijn nog twee polders groen en onbebouwd. Door de toenemende verstedelijking merken we steeds minder van het poldergebeuren, terwijl velen van ons toch in een polder wonen. We betalen als eigenaar van huis en grond jaarlijks een vergoeding aan het hoogheemraadschap van Rijnland voor de bemaling van ons woongebied en voor het in standhouden van de kaden.

De meeste Voorschotenaren wonen in een polder die veranderde van weiland of tuindersgebied in een woonwijk met plantsoen. Het zijn hier niet zulke diepe polders zoals bijvoorbeeld in Stompwijk of Zoeterwoude. De Binnenpolder (Vlietwijk), de Zuid-Hoflandsche polder (Krimwijk)

¹ De Binnenpolder, de Bosch- en Gasthuispolder (deel langs de Leidseweg-Noord), de Duivenvoordse-Veenzijdse polder, de Knippolder, de Noord-Hoflandsche polder, de Oranjepolder, de Papenwegse polder, de Starrenburgerpolder en de Zuid-Hoflandsche polder. Het waren er eigenlijk elf. Sinds de grenswijziging van 1966 valt de Stevenshofjespolder onder de gemeente Leiden (wijk Stevenshof) en de Ommedijkse polder onder de gemeente Valkenburg.

De archiefkist van de Binnenpolder: 'Kissie daar de polderrekeningen en andere behoeften des polders zullen worden ingesloten'. Het was de gewoonte in het voorjaar de archiefstukken te luchten en drogen in de zon: 'te versonnen'. Particulier bezit.

en de Noord-Hoflandsche polder (wijk Noord-Hofland) zijn de diepste. Bij een doorbraak van de kade komt in deze polders ongeveer een meter water te staan. Dat water komt uit de boezemsloten die verbonden zijn aan de Vliet en de Rijn.

De stichting van een polder

De geschiedenis van de polders is goed gedocumenteerd in de registers van het hoogheemraadschap van Rijnland. Deze enigszins dorre informatie levert een boeiend inkijkje in hoe >>

men te werk ging. In de verleende vergunningen staan de oudste polders meestal onder de naam van de aanvrager ingeschreven. En verder met een vage plaatsaanduiding als bijvoorbeeld: "...uitslaande in de Vliet" of: "...uitwaterende in de Veenwatering".

De oudst bij Rijnland genoteerde stichting van een polder in Voorschoten is die van 27 februari 1504. Op die dag gaven de hoogheemraden van Rijnland aan Adriaan Dirkszoon toestemming om op zijn land, achter zijn huis, een paardenwatermolen te plaatsen. Via een duiker naar de Vliet kon hij dan het overtollige water uitslaan. Zoals gebruikelijk werd vooraf een kerkgebod afgekondigd. Dat wil zeggen dat de bode van het hoogheemraadschap zondags na de hoogmis en na klokgelui het verzoek van Adriaan Dirkszoon in het kerkportaal van de Laurentiuskerk (huidige Dorpskerk) aan ieder die het horen wilde hardop voorlas. De standaard slotregel daarbij luidde: "Dunkt iemand hierbij bezwaard te wezen, die komt binnen een week bij de hoogheemraden en zegt de reden daarvan." Er kwam geen bericht van bezwaar binnen.

Later werd het poldertje van Adriaan opgenomen in de Vinckslootpolder.² Daarmee werd die polder 27 ha groot en strekte uit tot over de Vliet. Dat komt ons nu vreemd voor, maar we moeten bedenken dat dit water, totdat het in 1636 werd vergraven tot trekvaart tussen Delft en Leiden smal was met veel doorwaadbare plaatsen. De boeren hebben nog tot ver in de 20ste eeuw land aan de overzijde van de Vliet gehad. Bij het wisselen van de seizoenen werden de koeien toen bij gebrek aan doorwaadbare plaatsen per boot overgezet.

Poldergrenzen storen zich niet aan gemeentegrenzen. De aard van het landschap bepaalt de grens. Bij de meeste polders is de dijk of de kade de grens. In Voorschoten liggen de polders voor een gedeelte ook tegen de hogere geestgrond (afgezand duin) en is dat de grens in plaats van de kade. Uiteraard valt het oude centrum ook buiten de polder. Waterstaatkundig wordt land dat hoger ligt dan de polder boezemland genoemd. Het

² OAR inv.nr 2811. Het is de voorloper van de Kerkslotpolder (28.02.1671) en vervolgens: Binnenpolder.

is land dat zonder bemaling (dus op natuurlijke wijze) zijn afwatering op een boezem heeft.

De stichting van polders in de 17de eeuw bestond hoofdzakelijk uit het combineren van de particuliere poldertjes met als doel het bouwen van een sterkere windwatermolen voor gezamenlijk gebruik. De bestaande polderkaden werden dan met elkaar verbonden en de watergangen aangepast.

Zeer oude ommedijken

In ons woongebied vind je nog restanten van zeer oude 'ommedijken', die een groot deel van de gemeente konden behoeden tegen overstromingen uit het noorden. Genoemde dijken zijn zelfs ouder dan de begin 15^e eeuw gestichte eerste polders. In de Ommedijkse polder (voorheen gemeente Voorschoten, nu Valkenburg) lag er een waaraan de polder zijn naam heeft te danken.

De tweede ommedijk was de Hofweg, vanaf Allemansgeest, langs Berbice overgaande in de Sint-Nicolaaslaan en strekkende tot de Voorwatering.

De derde was genaamd Klopperskade. Die strekte vanaf de Vliet bij boerderij Bethlehem (bij huidige Jan Steenlaan) naar het westen, helemaal tot tegen de kade van de Papenwegse polder. De Klopperskade is nu alleen nog waarneembaar aan de hooggelegen Tolstraat, de Elstlaan en de Oude Adegeesterlaan.

Polderbestuur en personeel

Bij de kleine particuliere eenpersoonspoldertjes was geen bestuur nodig. Bij de samenvoeging van poldertjes werd wel een bestuur ingesteld. Volgens "oude costumen en gewoonten" was de schout van het ambacht voorzitter van de polderbesturen. Hij werd bijgestaan door twee poldermeesters. Zij werden bij toerbeurt uit de ingelanden gekozen.

De secretaris van het ambacht was ook secretaris van de polders en tevens penningmeester. Dat bleef lange tijd de gewoonte, zeker tot 1795. Daarna werd de burgemeester voorzitter en meestal ook secretaris-penningmeester. De bode van het ambacht fungeerde ook als polderbode.

Maar soms werd het ambt door de molenaar vervuld.

De molenaar werd van jaar tot jaar aangesteld. Onderzoek wijst uit dat toch meestal dezelfde persoon voor het nieuwe jaar werd aangesteld. Ongetwijfeld speelden vakmanschap en ervaring een grote rol in de afweging. Bijbaantjes vulden het karige maalloon aan. Denk hierbij aan klein onderhoud aan de molen, het in de teer zetten van de molen en de landhekken, het onderhoud van sloten en kaden, mollen vangen en vissen. Bij de Papenwegse polder was een door de polder gebouwd woonhuis voor het molenaarsgezin beschikbaar. Dit polderbestuur kocht in 1923 zelfs een stuk land voor zijn molenaar om in te richten als groentetuin.

Afzanding

Ten zuiden van het oude centrum van Voorschoten lagen hoge geestgronden. Veelal waren ze dor en onvruchtbaar of groeide er allerlei ruigte op. Midden 16^e eeuw begon men die af te graven. Het afkomende zand kon zeer goed worden gebruikt in de veengebieden over de Vliet. De Veurseweg en bestaande lanen naar oost en west werden bij die afgraving ongemoeid gelaten. Dit met gevolg dat die hoger kwamen te liggen in het landschap. De Veurseweg is regelmatig voor tram en verkeer veranderd, maar de Horstlaan en de Essenlaan liggen nog op het oude niveau.

Bemaling

Eerst werden de kleine particuliere lapjes grond (poldertjes) drooggehouden door het overtollige water weg te hozen. Dat was na veel regen een flinke klus. Betrof het een groter gebied dan kwam de paarden-watermolen van pas. In het eerste kwart van de 15^e eeuw verschenen er in het hoogheemraadschap van Rijnland kleine windwatermolens.³ Uit de archieven van Rijnland blijkt dat ze bij storm nogal eens omwaaiden. Maar de techniek schreed voort. De volgende fase was de bouw van een zwaarder en steviger wipwatermolen. Dit leidde vaak tot het samengaan van kleine poldertjes om de kosten te dekken.

³ De oudst vermeld (1407) is die bij kasteel Cronestein bij Zoeterwoude.

Zomer 1924, molenaar Yperlaan met familieleden en personeel steekt een lange spruit door middel van een schalk, een hijsmast en een kaapstader. Zwaar werk, met na afloop een klein feestje met bier. Foto Rijksdienst voor Monumentenzorg

In de 18^e eeuw kwam de bouw van stenen poldermolens op gang. In de Noord-Hoflandsche polder in 1703, de Papenwegse polder in 1738, de Stevenshofjespolder in 1797 en de Knippolder in 1814.

De Duivenvoordse-Veenzijdsepolder werd vanaf 1877 met behulp van een stoomgemaal drooggehouden. In 1921 werd de stoommachine vervangen door een dieselmotor en vervolgens in 1978 door een elektromotor.

Bijzonder was de vervanging van de wipwatermolen van de Oranjepolder. Daar verrees in 1926 de twaalf meter hoge windmotor Hercules naar Amerikaans voorbeeld. De zelfzwitchende (zelf met de wieken naar de wind draaiende molen) deed dienst tot 1961. Toen werd de molen vervangen door een elektrisch gemaal. Dit geschiedde weldra in de andere Voorschotense polders. De stenen Stevenshofjesmolen en de Knipmolen bleven staan als monument.⁴

⁴ Sinds de grenswijziging van 1966 valt de Stevenshofjespolder onder de gemeente Leiden (wijk Stevenshof).

De Voorschotense polders malen uit op de boezemwateren: Vliet, Voorwatering en Dobbe-watering. Het omstreeks 1200 opgerichte hoogheemraadschap van Rijnland beheert nog steeds alle boezemwateren en meren en zorgt dat het water wordt afgevoerd naar het buitenwater: de Noordzee bij Katwijk of het Y bij Spaarndam. Nu geschiedt dat met grote sterke gemalen maar in het verleden kon dat alleen bij eb.

BESTEEDING
van een
**NIEUWE WATER-
MOOLEN**
te
VOORSCHOOTEN.

Schout en Poldermeesters
van d'Orange-Polder binnen VOOR-
SCHOOTEN, sijn van meyning in 't Open-
baar, aan de minst-biedende te Besteeden:

Eerst het maken van een Nieuwe
Wip - Water - Moolen.
Ende nog het Riet - Dak daar toe
behoorende.

Het Betsel en Doorwaarde van dien / sal kunnen
getien en geteeten werden te Voorchooten, by den Se-
cretaris aldaar.

Die daar inne Gadinge hebben, komen op Maan-
dag den 14. Mey 1703. des middags ten een ure, ten
huys van LEENDERT van NOORT, Hospes in 't Regt-
huys aldaar, en aanhooren de Conditie en Voorwaarden, een
yder doe sijn profijt.

Seg het boozte.

Affiche voor de aanbesteding van de wipwatermolen van de Oranjepolder, 1703. Archief van de polder.

In de tijd dat Rijnland nog niet over gemalen kon beschikken was de afwatering van de polders ten zuiden van de Rijn (dus geheel Voorschoten) problematisch. Veel polders stonden in de winter blank. Stiekem toch op Rijnlands boezemwater uitslaan "boven het maalpeil malen" kon resulteren in een hoge boete van 10 £. We zien dat in de jaarrekening van de polder terug.

Polderschouw

Tweemaal per jaar maakte de schout, vergezeld van de twee poldermeesters en de bode, een tocht door de polder om de staat van het onderhoud van de kaden en sloten te (aan) schouwen. Er ging een polsstok mee en voor

de oude stramme bestuurders een lange plank om over de poldersloten te komen en een schouwboekje. Ten tijde van burgemeester Treub was het in de Oranjepolder de gewoonte de voorjaarschouw af te sluiten met "hete wijn en boterhammen". Tijdens de tweede schouw ging een fles Madeira mee. In andere polders was dat meestal jenever.

Het onderhoud van de werken was verdeeld onder de ingelanden, naar rato van de grootte van hun grondeigendom. Gebreken werden in het schouwboekje genoteerd en aan de eigenaren als waarschuwing aangekondigd. Een aantal weken later volgde dan een naschouw.

Bij de schouw werd ook de in vreugde stand staande molen aangedaan. De molenaar stond met wit geschuurde klompen bij het maalwerktuig klaar. Bij de inspectie werden eventuele gebreken genoteerd om door te geven aan de molenmaker. Veelal werd hier door de molenaar getrakteerd op gerookte paling terwijl de poldervoorzitter met de fles rondging.

De jaarrekening

Het polderbestuur vergaderde in een van de herbergen in het dorp. Bij polders die zowel in Voorschoten als in Wassenaar lagen (Papenwegse-, Ommedikse-) werd gewisseld van gemeente. Minstens eenmaal per jaar was er een vergadering van bestuur en ingelanden waarbij het ook "betaaldag" was. Aan de inkomstenkant van de jaarrekening zien we de namen van de ingelanden. Zij betalen naar de grootte van hun landeigendom mee aan het onderhoud van de molen en de kaden, het salaris van de molenaar en de bestuurskosten. Dat zien we allemaal aan de uitgavenkant terug. Het zijn vooral Voorschotense ambachtslieden en leveranciers en vrijwel allemaal in de Voorstraat gevestigd. Zo werden de houten molens onderhouden door de familie Groenewegen en de stenen molens door de familie Yperlaan. Rietdekker Krispijn en collega Van den Bos werkten aan de romp en de bekapping van de molens. Verder zien we de namen van de smid, de verver (schilder) en de slagter (slager, voor levering van reuzel ten behoeve van de smering van de houten raderen in de molen). In 1898, bij de inhuldiging van koningin Wilhelmina, werden

alle poldermolens in vreugdestand gezet en leverde textielhandel Bolle aan vrijwel ieder polderbestuur een nieuwe vlag.

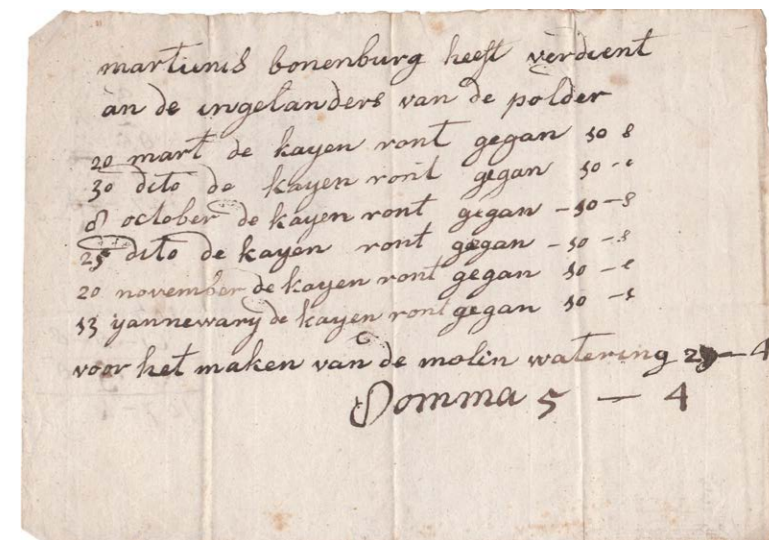
Rechtspraak bij het hoogheemraadschap van Rijnland

Rijnland stelde de voorwaarde dat de te stichten polder of poldercombinatie een stichtingsakte of reglement moest hebben. In tweevoud, één voor de polder en één voor Rijnland, want dat fungeerde immers als toezichhoudend orgaan en als beroepsinstantie. Vele malen werd bij onderlinge geschillen in de polder Rijnland erbij gehaald. Rijnland bemiddelde zo veel mogelijk maar de uiteindelijke uitspraak van Rijnland was bindend.

Het toezichhoudend orgaan, het college van dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, hield minstens viermaal per jaar een schouw- en ook rechtsdag. De zittingen werden gehouden op de dinsdag na Sint-Pieter, na 1 mei, na Sint-Jan en na Sint-Bavo, beurtelings te Spaarndam, Haarlem of Leiden.⁵ De bovenlokale werken als Spaarndammerdijk en sluizen, waaraan alle inliggende dorpen waren verbonden, werden meestal op de Meischouw behandeld.

Verder werden tijdens de vier genoemde dagen de overtredingen van de keuren behandeld. Dat betrof onder andere het vissen met staand wand en met korven (waarmee de doorstroming naar het Buitenwater werd belemmerd), zonder vergunning ontgronden, doorsteken van kaden en zonder vergunning uitmalen op de boezemwateren. Dijkgraaf (officier van justitie) en hoogheemraden (vonniswijzers) en ook hun boden, de landmeter en de dijkwerkers genoten rechtsbescherming. Op het uitschelden of mishandelen van het rechtscollege en hun medewerkers stond een hoge boete. Ook kon een boetevaart worden opgelegd in de kerk waarbij de overtreder waskaarsen moest schenken en hardop de hoogheemraden om vergiffenis moest vragen. Soms werd iemand een boetevaart naar Santiago de Compostella opgelegd.

⁵ Sint-Pieter: 22 februari; "Meiendag": 1 mei; Sint-Jan: 24 juni; "Bamis", Sint Bavo: 1 oktober.

'Factuur' van polderwerker Martinus Boonenburg voor verricht werk aan het onderhoud van de polderkaden en het uitdiepen van de Molensloot van de Binnenpolder, ca. 1850. Particulier bezit

De rechtspraak bij het hoogheemraadschap kwam voort uit het gewoonterecht bij waterschappen. Het werd bij privilege van graaf Floris V in 1286 officieel bekrachtigd en vond zijn einde in 1841 bij de vorming van het nieuwe staatsbestel.

Boetevaart te Voorschoten

Vrijdag 15 augustus 1516. Op het feest van Maria-Tenhemelopneming vindt er in de parochiekerk (huidige Dorpskerk) namens het hoogheemraadschap een boetevaart plaats. Tijdens de kerkdienst schrijdt dorpsgenoot Dirk Janszoon binnen met in elke hand een brandende waskaars van elk een kilo. Gedurende het zingen van het Evangelie blijft hij in het midden van de kerk staan. Daarna plaatst hij de kaarsen voor het altaar en is zijn boetedoening beëindigd.

Je vraagt je af wat Dirk op zijn kerfstok had waardoor hij hier voor zijn dorpsgenoten zo te kijk stond en dure waskaarsen had moeten kopen? We lezen in het oude rechtsboek dat Dirk Janszoon de dijkgraaf 10 £ boete schuldig was, maar te kennen had gegeven dat hij die niet zou voldoen. En als er daarom beslag op zijn goederen zou worden gelegd dat hij dan sterke weerstand zou bieden. Ja, zelfs als de gerechtsbode met 6 of 7 man versterking zou komen. Inderdaad, toen de gerechtsbode met vier opgeroepen Voorschotenaren als helpers

Het Greenway theater

Wat filmgeschiedenis

Het Greenway Theater, Voorschotens eerste en laatste echte bioscoop, werd in 1946 geopend. Van 1960 tot 1991 werd het Greenway theater gerund door An en Hans Nieuwenhuizen. Zij vertelden ons hoe ze dat deden.

Door Henny van der Klis en Marijke Reinsma

Als je 'Greenway Theater' googelt, is de eerste hit – nogal onverwachts – 'Greenway Theater Voorschoten' en als je doorklikt vind je daar het filmprogramma van het Filmtheater Voorschoten in het Cultureel Centrum. Merkwaardig, want het Greenway Theater sloot toch echt in 1991. De apparatuur ging naar het Cultureel Centrum en daar werden van toen af, tot nu toe, films vertoond op een kleinere schaal. Een wat raadselachtige digitale hommage aan een roemrucht theater.

Het Greenway Theater werd in april 1946 geopend. Voor een dorp als Voorschoten, met toen 9000 inwoners, was dat wel bijzonder, in de omliggende kleinere plaatsen was geen bioscoop. Misschien heeft het te maken met het feit dat het bioscoopbezoek in de oorlog hoog had gelegen. Er waren zelfs nieuwe bioscopen gebouwd. De verwachting was wellicht dat die trend zich zou doorzetten. 1946 was overigens ook het jaar met het hoogste aantal bioscoopbezoekers ooit, 85 miljoen (tegen een kleine 36 miljoen in 2018).

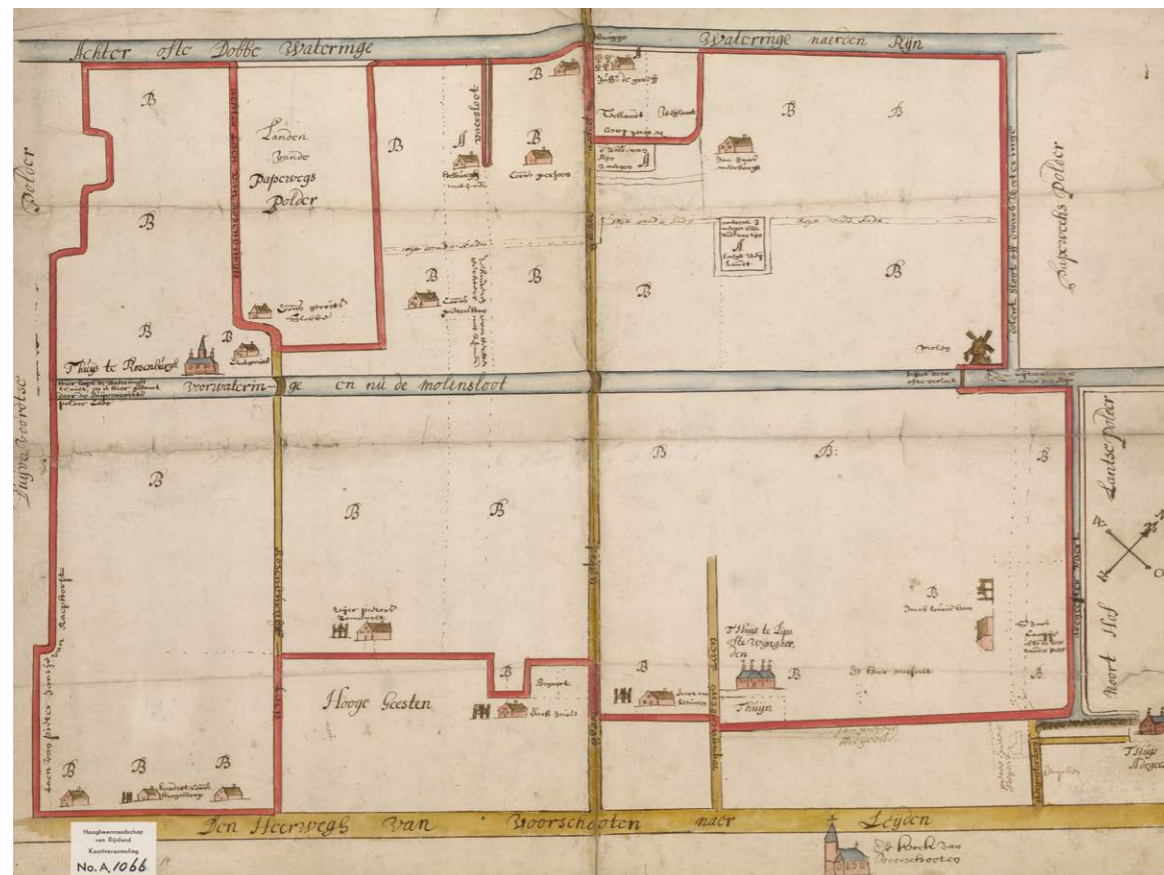
An en Hans Nieuwenhuizen, mei 2019
Foto Henny van der Klis

Het initiatief voor de oprichting van het Greenway Theater kwam van de Leidenaar G.H. Groenewegen, die in Leiden de bioscoop Casino exploiteerde. Hij opende met de film *Modern Times* van Charley Chaplin¹, een film uit 1936 over de industrialisatie. Een klassieker die nog steeds op dvd verkrijgbaar is.

Om een bioscoop te kunnen exploiteren en om films te kunnen huren moest je lid zijn van de Nederlandse Bioscoopbond, een vereniging van bioscoopexploitanten, officieel opgericht in 1921 (zie kadertekst). Blijkens het archief van de Bioscoopbond² schreef Groenewegen het theater in op het adres Voorstraat 18. In de tijd

¹ Cobi Bordewijk, *Propaganda en Amusement De Leidse bioscopen in de oorlog*, Leids Jaarboekje 1995 (Themanummer Tweede Wereldoorlog MR), p. 75 e.v., alwaar p. 87-89.

² www.film-bioscoopbranche.nl

Proceskaart van de Oranjepolder, in 1674 opgemaakt door de landmeter van het Hoogheemraadschap van Rijnland ten dienste van het proces tussen voor- en tegenstanders van deze bepoldering. Dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland wisten partijen nader tot elkaar te brengen. Hoogheemraadschap van Rijnland, kaartverzameling, inventarisnummer 1066.

naar zijn huis kwamen, werden zij ernstig bedreigd en trokken zij zich terug. Toen de zaak opnieuw voorkwam, trad Pieter Janszoon voor Dirk op als talman (advocaat) waardoor Dirk van een nog hogere boete werd verschoond. De uitspraak luidde verder dat de eis van 10 £ bleef staan plus een boetevaart. Daarenboven moest hij tijdens die rechtszitting op zijn knieën en blootshoofds dijkgraaf en hoogheemraden "...als vertegenwoordigers van de landsheer..." om vergeving van zijn overtredingen vragen.

Polderconcentratie

Al in het midden van de 19^e eeuw drong de provincie Zuid-Holland aan op bestuurlijk samengaan van de polders. Toen vooral met het doel de controle op de polders te versterken. De polderbestuurders, toen nog meest agrariërs, wilden dat echter niet. Zij wilden liefst 'eigen baas' blijven. Na de Tweede Wereldoorlog werden steeds hogere eisen gesteld aan de zorg voor waterbeheer. Vooral woningbouw en daardoor dreigende ontpoldering, rioolozing en

aanleg van wegen brachten grote veranderingen in het waterbeheer met zich mee. De kleine polderorganisaties waren doorgaans op technisch en administratief gebied minder goed toegerust om de vloedgolf aan activiteiten (vergunningen, toezicht) te kunnen verwerken.

Eind december 1978 was het zover dat de bijna 200 binnen Rijnland gelegen polders bestuurlijk werden ondergebracht in zeven nieuwe poldergroepen. Voorschoten kwam onder de groep Zuidgeest. In de decennia daarna volgde verdere schaalvergroting door samenvoeging van poldergroepen, totdat op 1 januari 2005 alle polders onder het hoogheemraadschap van Rijnland kwamen. Waterstaatkundig (kaden, molens, gemalen, molensloten etc.) bestaan de in 1978 bestuurlijk opgeheven polders nog steeds!

De archieven gingen naar het hoogheemraadschap van Rijnland. Daar hebben we voor dit artikel rijkelijk uit kunnen putten. ■

van het echtpaar Nieuwenhuizen liep het pand vanaf de Voorstraat door tot de Schoolstraat en was daar de ingang, op nr. 69. De filmzaal was aan de kant van de Voorstraat. Die zal zich bij de opening van het theater wel op dezelfde plaats bevonden hebben. Veel ruimte voor ook nog een ingang aan die kant was er niet, het was een smal pand, de ingang was waarschijnlijk van meet af aan in de Schoolstraat.

De exploitanten volgden elkaar aanvankelijk in snel tempo op: in 1949 was het P.L. van der Ham, na diens dood in 1951 W.J. van der Ham, beide Voorschotenaren, in 1953 de NV Standaard

raad - dat kon toen nog. Hans had toen hij in militaire dienst was films leren draaien en hij had als filmoperateur gewerkt in de Haagse bioscopen De Uitkijk en Corso. An had tijdens haar studie een baantje bij De Uitkijk gehad, waar zij haar man had leren kennen. In 1960 nam het echtpaar de bedrijfsvoering van het Greenway Theater over van tandarts Schoonbeek. Ze betaalden een pachtsom, wat de bioscoop verder opleverde waren hun inkomsten.

Tandarts Schoonbeek was degene die ingeschreven bleef bij de Bioscoopbond en officieel de exploitant bleef. Dat veranderde

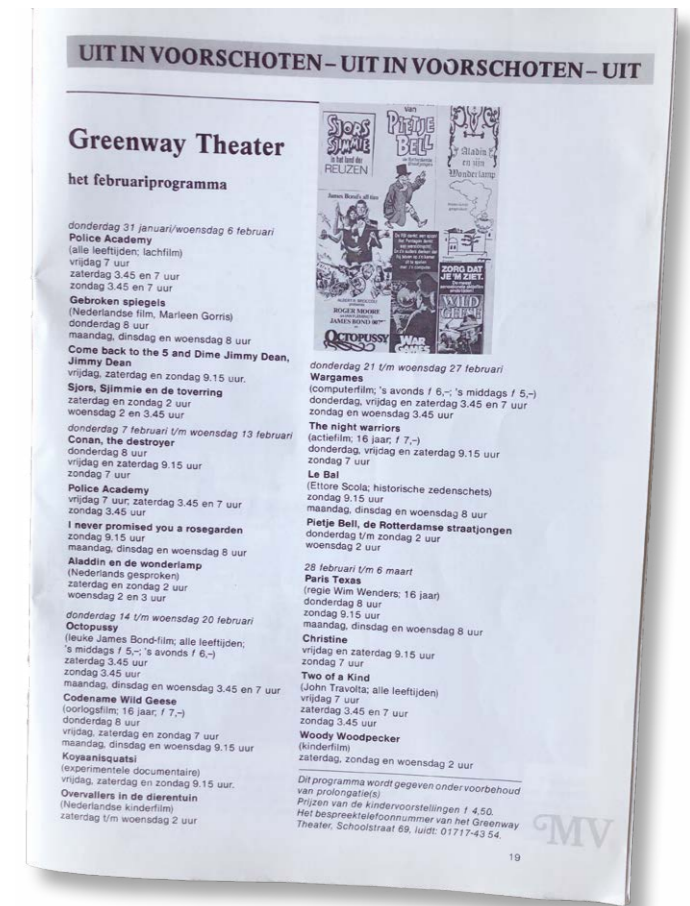
Het Greenway Theater in 1985. Foto Vincent van den Hoven

Film Leiden, in 1956 J.R. Schoonbeek, een tandarts die ook de Haagse bioscoop Corso exploiteerde. Dat was de man met wie het echtpaar Nieuwenhuizen in 1960 in zee ging. Daarna kwam er continuïteit, tientallen jaren lang.

In 1960 waren An en Hans Nieuwenhuizen twintigers. Hans had een baan, An, MO Engels, was toen ze trouwde ontslagen bij de Onderwijs-

in 1974. Toen zette, aldus het archief van de Bioscoopbond, J.M.C. Nieuwenhuizen-Kortekaas, An dus, de exploitatie voort van het theater dat voorheen geëxploiteerd werd door de heer J.R. Schoonbeek. Als bioscoopexploitant moest je een middelbare schoolopleiding hebben. An had een HBS-B diploma en werd geaccepteerd. Ze werd ook toegelaten tot het lidmaatschap van de Bioscoopbond. Wat in het archief niet vermeld

BIOSCOPEN
 Al snel na de presentatie in 1895 door de gebroeders Lumière van hun 'cinematograaf' werden ook in Nederland films vertoond. Dat gebeurde ambulante, in reisbioscopen op kermissen en in variététheaters. Vanaf de jaren 10 van de vorige eeuw kwamen er 'vaste' bioscopen. Ook de verhuurbedrijven deden in die jaren hun intrede. Tot eind jaren 50 ging alles alleen maar voorspoedig, van 170 bioscopen en 15 miljoen bezoekers in 1916 tot 544 bioscopen en 65 miljoen bezoekers in het topjaar 1957. In de jaren 60, 70 en 80 liep het bioscoopbezoek terug, o.a. door de komst van de televisie en de videorecorder. In de jaren 90 kregen buitenlandse concerns toegang tot de Nederlandse bioscoopmarkt. Sinds 2008 stijgt het bioscoopbezoek weer, dankzij de digitalisering van de vertoning en de introductie van 3D. Het ligt nu op ongeveer 35 miljoen bezoekers per jaar. Daarbij is inbegrepen het bezoek aan filmhuizen en filmtheaters voor zover die een weekprogramma hebben.

Filmprogramma febr. 1985, afgedrukt in Mooi Voorschoten

wordt, is dat An Nieuwenhuizen de eerste vrouw was die lid van de Bioscoopbond werd en dus ook de eerste vrouwelijke bioscoopexploitant. Ze belandde in een mannenwereld. 'Voor de filmverhuurders, vaak laagopgeleid, gedroegen zich soms zeer superieur'.

De ingang van het theater was, als gezegd, in de Schoolstraat, en de bioscoop liep door tot de Voorstraat. Aan die kant was de filmzaal, 7 x 15 meter, en de nooduitgang. Het theater grensde aan het voormalige koetshuis van het Wapen van Voorschoten uit 1898, de eigenaar van het Wapen was de huurbaas. Die deed niet veel voor de huur, het dak lekte regelmatig en de verwarming liet het ook vaak afweten. An en Hans hebben er zelf een nieuw dak op laten zetten. Later hebben ze het pand gekocht en hebben ze ook een deel van het aangrenzende koetshuis van het Wapen erbij gekocht. Een bouwval waar ze teveel voor betaald hebben, maar ze wilden er graag een

tweede zaal bij hebben. Dat werd een kleinere zaal met 60 plaatsen. In de andere zaal waren 130 plaatsen. Bij de ingang aan de Schoolstraat was de kassa en in dat deel kon je in de pauze iets gebruiken: koffie, thee, chocolade, ijs, een wijntje. Een officiële foyer met horeca-vergunning An had daartoe een horeca-diploma behaald.

Een bioscoop goed laten lopen kost veel tijd. Er moet geprogrammeerd worden, er moeten films besteld worden, er moet reclame gemaakt worden, er moet iemand zijn voor de kaartverkoop en die kaartjes moeten gedrukt worden, er moet iemand zijn voor het draaien van de films, er moet een boekhouding bijgehouden worden. Hoe deden ze dat? Hans had altijd een baan en er was na verloop van tijd een gezin met vijf kinderen. Hans: 'We waren een tandem. An was overdag thuis voor de kinderen. Ik was 's avonds thuis en kon dan op de kinderen passen. An regelde in feite alles, ook studenten die allerlei taken uitvoerden, bijv. films draaien,

>>

en daarmee wat verdienen. Ze is een heel goede organisator'. An: 'Het was voor mij een toegepaste hobby. Een belangrijke drijfveer voor mij was ook om mijn aandacht naar buiten te verleggen, want we hadden een kind verloren op vijfjarige leeftijd'.

Hoe wist je welke films interessant waren om te huren? 'Wij wilden kwalitatief goede films, niet het gooi- en smijtwerk'. An volgde haar eigen belangstelling, maar kreeg bij het uitzoeken ook hulp van liefhebbers zoals Jelle Pijpers, leraar Nederlands in Leiden, en Cobi Bordewijk, docent film- en theaterwetenschappen aan de Universiteit Leiden. En er waren ook reclamefolders en recensies waar ze informatie uit haalden.

De films moesten op maandagmorgen tussen 9 en 12 uur telefonisch besteld worden voor een week- de filmweek begon, zoals nog steeds, op donderdag. Er waren zo'n 10 verhuurbedrijven. Verlengen van films moest ook op die maandagmorgen. De huurprijs was 50% van de omzet. Prolongeren kon meer geld in het laatje brengen, want als een film langer draaide kreeg je korting op de huurprijs, die kon dan dalen tot 27,50% van de omzet. An: 'Dat huren en verlengen was nog een hele sport, je moest er op tijd bij zijn en het moest je ook worden gegund. Om één uur stond ik op de tennisbaan om de spanning van het zaken doen af te reageren'.

An en Hans Nieuwenhuizen in 2002 met film-projectoren voor 36 mm film. Sinds 2012 worden films nog slechts digitaal vertoond.
Foto Huizen René Zoetemelk

Het filmbezoek was heel behoorlijk, Voorschoten had ook toen al een bevolking met een redelijk opleidingsniveau, veel ambtenaren. Er was ook een filmiga met leden in Voorschoten, Leiden, Wassenaar, Leidschendam en Voorburg. Ook uit die plaatsen kwamen bezoekers. Voor de leden van de filmiga maakten ze een filmbulletin dat aan huis bezorgd werd. Geadverteerd werd er

niet, de Voorschotense kranten publiceerden het programma en soms namen de landelijke kranten dat over.

Was de exploitatie lonend? An: 'Dat hangt ervan af wat je 'lonend' noemt. Het was hard werken, ik maakte zeker 70 tot 80 uur per week. En hoe goed je het ook regelt, er valt altijd wel iemand van het personeel uit. De gemeente was niet bepaald een steun. We hebben twee keer een lening van de gemeente gehad, in 1976 en in 1983, subsidie was er niet bij'.

Het Greenway Theater heeft tot eind 1990 bestaan. Zoon Frits wilde verder in het bioscoopbedrijf en zijn ouders wilden hem op weg helpen. In Voorschoten zagen ze geen toekomst voor hem. Op Texel vonden ze een locatie die lonend leek. Ze kregen daar bovendien, anders dan in Voorschoten, veel steun van de gemeente. Het werkterrein werd dus deels naar Texel verlegd. In Voorschoten werden de zaken anders ingericht. De apparatuur

verhuisde naar het Cultureel Centrum waar op kleinere schaal films vertoond werden (en nog steeds worden). De exploitatie was in handen van een stichting. An Nieuwenhuizen heeft tot 2010 de programmering verzorgd.

In 2002 kreeg het echtpaar Nieuwenhuizen een koninklijke onderscheiding. Ze werden benoemd tot lid in de Orde van Oranje-Nassau als blijk van waardering voor hun inzet gedurende 40 jaar voor het filmaanbod in Voorschoten. En in 2010 kregen ze de Parel van Voorschoten voor 50 jaar bemoeienis met het filmaanbod.

De passie voor film hebben An en Hans overgedragen op hun zoon Frits. Die is van Texel naar Schagen gegaan, waar hij een bioscoop met meerdere zalen ging exploiteren. Uiteindelijk bediende hij het bioscooppubliek in de hele kop van Noord-Holland. Onlangs heeft hij zijn bedrijf, NH Bioscopen, verkocht aan een Belgische exploitant. Het ging An wel een beetje aan het hart. ■

DE FILMBRANCHE

De filmbranche bestaat uit drie sectoren: bioscoopexploitanten, filmverhuurders (distributeurs) en filmproducenten. De bioscoopexploitanten zochten het eerst samenwerking. De aanleiding was een conflict met de overheid over de vermakelijkheidsbelasting. In 1918 kwam een aantal ontevreden bioscoopexploitanten bij elkaar in café Schiller aan het Rembrandtplein in Amsterdam, waar sinds 1916 wekelijks een filmbeurs werd gehouden. Het leidde tot de oprichting van de Bond van Exploitanten van Nederlandsche Bioscooptheaters in datzelfde jaar. In 1919 kwam er een Vereniging van Filmverhuurkantoren. Bond en Vereniging gingen in 1921 samen in de Nederlandsche Bioscoopbond op (NBB). In 1937 trad ook de derde speler in de filmbranche toe, de filmproducenten. Met alle belanghebbenden onder één dak vormde de NBB een machtsblok, maar onderlinge wrijvingen waren er ook. In 1992 gingen de drie uiteen, onder andere omdat de E.G. de sterke greep van de NBB op de filmvertoning en de filmdistributie in strijd met het Europese mededingingsrecht achtte. Er zijn weer drie organisaties, thans genaamd: de Nederlandse Vereniging van Bioscopen en Filmtheaters (NVBF), de Filmdistributeurs Nederland (FDN) en de Filmproducenten Nederland (FPN).

Op de plaats van de tweede filmzaal van Greenway theater zit nu restaurant De Mazzel

Grill Restaurant De Mazzel

Voorstraat 16a • 2251 BN Voorschoten • 071-5619512 • www.restaurantdemazzel.nl

Tussen fabriek en kasteel

Van Kempen, Treub en Steengracht

Wanneer je in het begin van de 17^e en 18^e eeuw vanuit Leiden over de Vliet Voorschoten passeerde, zag je achter de weilanden de buitenplaatsen liggen. Allemansgeest, nu Berbice, Vredenhoeff, Hofvliet, Stadwijk, Adegeest, Bijdorp, Roucoop, Duivenvoorde en Haagwijk. Wie in 1700 met zijn schuit de Kerksloot invoer naar de kom van het dorp zou een eeuw later weinig verschil in de bebouwing hebben gezien.

Door Wim van den Eijkel

De Zilverfabriek zoals die in 1858 werd opgeleverd door de Voorschotense mr timmerman Pieter Yperlaan. Zoals te zien is had van Kempen meteen een stoommachine geplaatst, iets waarvoor hij in Utrecht geen toestemming kreeg. In 1900 zou het gebouw aan beide zijden met trapgevels worden uitgebreid waarmee het zijn huidige vooraanzicht kreeg. Collectie Museum Voorschoten.

Treub kijk op de mens en samenleving

Treub noemde in 1842 bij zijn aantreden als burgemeester Voorschoten, met zijn buitenplaatsen en boeren, treffend: een aanzienlijke plattelandsgemeente.¹ Er stond hem een (dorps) gemeenschap voor ogen waarin de inwoner in principe zelf verantwoordelijkheid droeg voor zijn bestaan. Hij vond economische zelfstandigheid een wezenlijke voorwaarde om als volwaardig lid van de samenleving te functioneren. Goed openbaar onderwijs was volgens hem de sleutel tot het verwezenlijken van economische zelfstandigheid van het individu. Om dit doel te bereiken hamerde Treub op een sterk arbeidsethos, iets dat hij zelf in hoge mate bezat.

Zo laat Treub zich kennen als een man van de Verlichting. Het individu neemt zijn lot in eigen hand, benut de mogelijkheid om hogerop te komen en schikt zich niet in de door God gegeven sociale orde: de standensamenleving die sociale stijging uitsluit. Een ieder is verplicht bij te dragen aan een samenleving die aan allen kansen biedt en zich kenmerkt door solidariteit. Gezien het bovenstaande verrast het niet dat de familie Treub openlijk buitenkerkelijk was.

Aan de eigenheid van het dorp met toen ongeveer 1850 inwoners die voornamelijk hun bestaan vonden in de landbouw, leek in 1858 verandering te komen. Toen opende Johannes Mattheus van Kempen hier zijn Zilverfabriek.

De levensvisie van Van Kempen

Voor Treub betekende dit dat hij te maken kreeg met een tegenspeler met een geheel andere wereldbeschouwing. Johannes Mattheus van Kempen werd in 1814 geboren in Utrecht in een geslacht van zilvermeden. In 1835 brak hij zijn studie theologie af en besloot de failliete zilvermederij van zijn vader en grootvader voort te zetten. Maar allengs liet hij het ambachtelijke van het zilvermeden achter zich en koos hij voor de fabrieksmatige productie van goud- en zilverwerk omdat zijn belangstelling vooral bij handel en nijverheid bleek te liggen.

¹ Gemeente Archief Wassenaar Voorschoten (GAWV), Verzameling Treub, inv. nr 025, concept toespraak gemeenteraad.

Dit portret liet J.M. van Kempen (1814-1877) maken bij de Haagse fotograaf Maurits Verveer, toen de fotograaf van de culturele elite van Den Haag. Collectie J. van Kempen Den Haag

In 1857 stuitte de vestiging van zijn fabriek op verzet bij het Utrechts stadsbestuur wegens hinder door het gebruik van een stoommachine. Toen hij in hetzelfde jaar een juwelierszaak in Den Haag overnam én omdat de Oranjes al geruime tijd tot zijn vaste klantenkring behoorden, besloot hij zijn fabriek van Utrecht over te brengen naar de omgeving van de hofstad.

Eind 1857 kocht hij in Voorschoten de buitenplaats Berbice en liet hier een uiterst moderne fabriek bouwen. In november 1858, vier maanden na de opening, verleende koning Willem III de Fabriek voor Gouden en Zilveren Werken het predicaat Koninklijk.² Zo ging Voorschoten het industriële tijdperk binnen en daarmee veranderde Berbice van een buitenplaats in een directeurswoning.

² S. C. A. Begeer, Hoofdstukken uit de wordingsgeschiedenis van de Koninklijke Van Kempen en Begeer, in: Mens en zilver, Rotterdam 1975, p. 5-6.

>>

In politiek opzicht was Van Kempen reactionair, dat wil zeggen dat hij terug wilde naar het verleden. Hij behoorde tot de anti-revolutionaire stroming, wat betekende dat religie en de door God gegeven monarchie hem na aan het hart lagen. Die waarden waren tijdens de Franse revolutie onder vuur komen te liggen. Je zou kunnen zeggen dat Van Kempen een dominee was die in de handel terecht kwam.

Daartegenover had Van Kempen ook progressieve opvattingen. Zo heeft hij zich ingezet voor de verheffing van zijn "kleine luyden" – zijn werknemers – door als een van de eerste Nederlandse werkgevers te zorgen voor een pensioen, een uitkering bij ziekte en deugdelijke huisvesting voor zijn personeel, ver voordat de Woningwet een feit was.

Deze foto van de familie Treub achter de burgemeesterswoning aan de huidige Treubstraat is rond 1885 genomen. Van links naar rechts: Treub, zijn vrouw Marie Louise Cornaz, hun zoon Hector en zijn vrouw Aagje Fabius. Het pand bestond uit twee huizen die samen het woonhuis vormden. Collectie auteur.

Zijn fabriekspersoneel, vrijwel uitsluitend protestant-christelijk, verkeerde tijdens het werk in een evangeliserende arbeidsomgeving. De christelijke ambiance binnen de muren van de fabriek wilde Van Kempen doortrekken naar het lager onderwijs en via het verenigingsleven naar de vrije tijd. Dit was de liberaal Treub een gruwel. Het profileren van een richting leidde tot verdeeldheid, ook in de dorpsamenleving.

Van Kempen en het lager onderwijs

In juni 1861 verscheen in de Arnhemse courant een anonieme ingezonden brief, getiteld "Zorg voor den werkman".³ De schrijver schetst hier Van Kempen als een moderne ondernemer die niet alleen op winst uit is maar zijn personeel de zegeningen, en in het bijzonder die van het christendom, niet wil onthouden. "Van Kempen

³ Arnhemse courant, 26 juni 1861, De Economist, mei 1861.

Marie Louise Cornaz, de vrouw van burgemeester Treub, beschilderde in 1878 dit porseleinen bordje met een afbeelding van het burgemeestershuis. Zij was breed ontwikkeld en beheerste o.a. het tekenen, schilderen en textiele werkvormen. Collectie Museum Voorschoten

beschouwt zijn werklieden niet als bloote werktuigen,... hij gelooft aan de mogelijkheid van hen te beschaven door het licht des Christendoms over hen te laten schijnen".

Uit het stuk blijkt dat Van Kempen het plan heeft om voor de jonge werknemer naast de vakopleiding op werkdagen ook onderwijs op de rustdag te organiseren in de vorm van een Zondagsschool.

Hier komt Van Kempens overtuiging naar voren dat de overheid zich niet moest bemoeien met onderwijs omdat dit een taak was van "de eigen kring". Dit "lager onderwijs met een eigen christelijke signatuur in eigen beheer" viel bij Treub slecht. Hij vond religie een particuliere zaak die je in de kerk en achter je voordeur praktiseerde. Onderwijs was een openbare zaak, exclusief toevertrouwd aan de overheid. De dominee en de pastoor hadden niets te zoeken in het schoollokaal. Het was in die tijd ook bij wet verboden op een openbare school een lokaal ter beschikking te stellen voor catechisatie of catechese.

Van Kempen vond het onderwijs op de openbare dorpschool goddeloos: het hele lesprogramma, lezen, schrijven, rekenen en geschiedenis, moest doortrokken zijn van de protestantse leer. De kinderen moesten in het schoollokaal "wandelen in het licht van de Heer".

De christelijke lagere school zou er komen via de Evangelisatiegroep Voorschoten. Omdat Van Kempen de Hervormde kerk te modernistisch vond, moest een protestant door evangelisatie teruggebracht worden tot het ware geloof. Daarom waren zijn werknemers verplicht lid van zijn Evangelisatiegroep Voorschoten. Zij meden de dorpskerk en kwamen 's zondags onder het gehoor van een evangelist bijeen op de buitenplaats Oostbos in Veur. Hier ontstond in 1867 het plan om in Voorschoten een Lagere School met den Bijbel te stichten. Omdat het aantal werknemers van de Zilverfabriek de eerste jaren sterk groeide⁴ – in 1859 telde Voorschoten voor het eerst meer protestantse dan rooms-katholieke inwoners – ontstond de mogelijkheid een levensvatbare christelijke lagere school op te richten. Van Kempen, voorzitter van de Vereeniging tot instandhouden van eene bijzondere school voor lager onderwijs te Voorschoten, nam op 13 mei 1869 het nieuw schoolgebouw in gebruik. Bij de opening was als eregast de politiek leider van de Anti-revolutionairen aanwezig, Guillaume Groen van Prinsterer, in Van Kempens woorden "de waardige voorman in deze nationale zaak". Het moet een blijmoedige bijeenkomst zijn geweest "onder kindergezang in een frisschen kindertoon".⁵

Aan de door Treub gevreesde tweedeling in zijn geliefde plattelandsgemeenschap heeft Van Kempen actief bijgedragen met een eigen lagere school in het dorp en door zijn schare weg te houden uit de dorpskerk waar het modernisme heerste. In het dorp ging het verhaal dat Van Kempen de Nederlands Hervormde dorpskerk

⁴ In 1860 telde de fabriek 60 werknemers en in 1866 was dit aantal gestegen tot 101 Archief HHRijnland, inv. nr 10c12 (S13), Provinciale verslagen.

⁵ Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage, 5 mei 1869.

>>

nooit van binnen heeft gezien. Toen Van Kempen op 5 november 1877 werd begraven, reed de lijkstoet van Berbice rechtsreeks naar het kerkhof achter de dorpskerk.

In 1868 werd aan beide zijden van de Schoolstraat gebouwd. Vrijwel gelijktijdig met de bouw van de school van Van Kempen verrees hier recht tegenover het nieuwe schip van de dorpskerk. Om de bouw te financieren had de Hervormde Gemeente van Voorschoten en Veur een brief aan haar leden laten uitgaan. "Om dit werk tot stand te brengen ontbreken ons nog belangrijke sommen.... Wij nemen de vrijheid u het bijgaande inschrijvingsbiljet aan te bieden met het verzoek ons eene bijdrage voor de stichting te geven... Mogten de rijken mild en de goeuden ruim bijdragen... en laat dit een bevestiging zijn van de spreuk: Eendragt maakt magt." De brief was medeondertekend door Treub.

Toen het biljet bij het kerklid Van Kempen op Berbice was opgehaald, bleek dat hij geen cent wenste bij te dragen aan de herbouw. Dit is meer dan een detail. Het sterkte Treub in zijn standpunt dat onderwijs, gebaseerd op een godsdienstige overtuiging, een "aankomend geslacht" voortbracht in een verdeelde samenleving. Omdat hij in de korte toespraak bij zijn ambtsaanvaarding in 1842 aangaf dat hij het bevorderen van de eendracht in het dorp als een van zijn voornaamste opdrachten zag, zou de spreuk aan het slot van het inschrijvingsbiljet wel eens van zijn hand kunnen zijn.

Botsende belangen en idealen

"Sire. Het zal mij immer eene strelende gedachte zijn, een gedenkstuk te hebben vervaardigd van de milddadigheid van Nederlands geliefden Koning, een gedenkteekeken, ... rustende op het Stamhuis van die Eerste Willem van Oranje, die eenmaal zijn goud- en zilverwerk verkocht, om een leger te werven, waarmede Hij de vrijheid van geweten op Nederlandschen grond kon vestigen."⁶

Hiermee besloot Van Kempen zijn brief van november 1856 aan koning Willem III. Hij had

⁶ D. Hillenius, Het huis der gemeenten. Koninklijke manege – Willemskerk- Willemschhof, Den Haag 1975 p. 42.

opdracht gekregen een zilveren doopvont en een avondmaalservies te vervaardigen voor de nieuwe Willemskerk in Den Haag. Een blijk dat Van Kempen, voordat hij zich in Voorschoten vestigde, het hof tot zijn klantenkring mocht rekenen. Deze relatie zou Van Kempen veel prestigieuze opdrachten opleveren.

Een verklaring voor Van Kempens nauwe band met de monarchie was, naast die van een afzetmarkt voor zijn gelegenhedszilver, zijn protestants-christelijke levensovertuiging. Op politiek gebied werd destijds de protestantse leer verwoord door de anti-revolutionaire stroming van de eerdergenoemde Groen van Prinsterer. Hij wees de beginselen van de Franse revolutie af omdat die hadden geleid tot een moord door het volk op de dragers van Gods gezag op aarde: de koning en de koningin van Frankrijk.

Treub zag de betekenis van de monarchie volstrekt anders. Als staatsinstelling wees hij de monarchie niet af. Het koningschap had een rationele functie: de verpersoonlijking van de uitvoerende macht. Daar Treub zelf vrij eigenmachtig was ingesteld, kon hij zich wel vinden in een duidelijk koninklijk gezag.⁷

Het verschil met Van Kempens was dat Treub niets had met het Oranjesentiment, en vooral niet met het gedweep door de familie Van Kempen met Willem III.

Deze voortdurende wrijving komt naar voren in de notulen van de gemeenteraad. In 1878 was L. J. S. (Louis) van Kempen (1838-1910), een zoon van J. M. van Kempen, gekozen tot raadslid. Treub stelde zich tegenover hem erg formeel op, met name wanneer het koningshuis aan de orde kwam. Je ontkomt niet aan de indruk dat hij hier Van Kempen moedwillig de voet dwars zette.

Op 16 februari 1879 brachten koning Willem III en koningin Emma, met wie hij een maand daarvoor was getrouwd, een bezoek aan de Zilverfabriek waar allerlei geschenken voor hun huwelijk waren vervaardigd.

⁷ Zie R. Aarts, Thorbecke wil het. Amsterdam 2018, p. 411-412.

Vanaf het midden van de 19^e eeuw werd jaarlijks een landbouwtentoonstelling gehouden op het wandelgebied Wiltlust, gelegen aan de Wijngaardenlaan- nu Oranjeplein en Deltaplein. Dit is de oorkonde, uitgereikt aan Jacobus van Santen voor de eerste prijs in de categorie pinkstieren. Collectie auteur.

Twee dagen daarvoor ontving Treub een brief van C. J. Broers, procuratiehouder en hoofd personeel van de fabriek. Broers vraagt Treub het onmogelijke, namelijk of hij ter ere van dit hoog bezoek "de ingezetenen wil aanmoedigen tot het uitsteken der vlaggen, temeer daar ik verneem dat de groote rouw heden eindigt". In Nederland werd sinds 16 januari gerouwd om het overlijden van Prins Hendrik, de jongere broer van koning Willem III. Deze Hendrik, met de bijnaam de Zeevaarder, bestelde bij Van Kempen geregeld maritiem zilverwerk wanneer een hoge marineman voorgoed de wal opzocht.

De dag van het bezoek viel in de periode van halve rouw. Treub antwoordde Broers nog diezelfde dag: "Gisteren las ik dat het aan de schepen van oorlog verboden was bij feestelijke gelegenheden te paraderen (vlaggen) en ik zou dus niet durven besluiten tot het uitsteken der

vlaggen (ook niet op de kerktoren). Het hoge bezoek is voor de Heren Van Kempens zeer vererend."⁸

Of je uit dit briefje een waarachtig eerbetoon van Treub aan het koningshuis mag afleiden is eigenlijk geen vraag.

Landbouw, "de hoofdtak van het bestaan alhier"

Volgens Treub dankte Voorschoten zijn welvaart vooral aan de landbouw. Daar zette hij zich vol voor in.

Treub vond de paardenmarkt een overblijfsel uit het verleden en niet meer representatief "voor de hoofdtak van het bestaan alhier". Op initiatief van Treub en jhr Steengracht

⁸ GAWV, NAV inv. nr 191 Uitgaande brieven, Treub aan Broers, 14 februari 1879.

besloot de gemeenteraad tot een jaarlijkse landbouwtentoonstelling. De latere landbouwtentoonstellingen die op de plaats Wiltlust (nu Deltaplein) plaatsvonden, toonden het beste van Voorschotens veeteelt, zuivelproductie en bloementeelt.

Hij trad eveneens doortastend op toen hier de runderpest uitbrak. Op 14 november 1865 meldde Jacobus van Santen, pachter van de Geestwoning, bij Treub het eerste geval van runderpest in Voorschoten. De burgemeester, verantwoordelijk voor de gezondheid in zijn gemeente, ging direct naar de boerderij. Van de 31 runderen waren er 14 aangetast of werden verdacht van de ziekte. Na overleg met de veearts werden op bevel van Treub drie runderen afgemaakt. De dorpsveldwachter kerfde de huiden waarna het vlees op het land van Van Santen werd begraven. Treub moest er op toezien dat de kuil niet te diep was maar ook niet te dicht bij een sloot lag om verbreiding van de ziekte via het grondwater te voorkomen. De burgemeester zelf strooide een mengsel van ongebluste kalk en chloor in de kuil en in de nabij gelegen sloten. Na een week moest hij terug naar Van Santen om de kuil te inspecteren op kwalijke dampen.

Maar al na drie dagen kreeg hij van Van Santen bericht dat de kadavers waren opgegraven en het vlees was meegenomen. Vaak werd dit vlees illegaal verkocht aan de armen. Treub, die ook hoofd van de plaatselijke politie was, had er weer werk bij maar de "kwaadwillenden" werden niet gevonden.

Hoewel Van Santen het verdachte vee volgens de regels afgezonderd hield in een stal was het in december weer raak. Dit sterkte Treub in zijn overtuiging dat het afmaken van vee geen einde kon maken aan de veeziekte. Het inenten door een veearts leek hem de enige remedie.

Dat hij voorstander was een moderne en wetenschappelijke aanpak van de veeziekte bleek al eerder. In 1853 schreef hij aan Gedeputeerde staten van Zuid-Holland dat boeren in Voorschoten hun zieke vee lieten behandelen door een empiricus. Dit was een ongediplomeerde die optrad als veearts.

Hij verrichtte de geneeskunst op grond van ondervinding. "De boeren vinden een echte veearts te duur en hij is hen te geleerd... met een empiricus, die bovendien de boeren helpt het besmette vlees ergens te verkopen..., is de lichtgelovige bouwman niet geholpen", aldus Treub.⁹

De pachter Jacob van Santen was een ontwikkeld man. In 1869 behoorde hij tot de 30 ondertekenaars die de afdeling Voorschoten van de Maatschappij tot het Nut van het Algemeen oprichtten. Dit verklaart waarom Treub hoopte juist hem mee te krijgen voor een "proefproject inenten".¹⁰

Eind 1865 schreef Treub aan de Commissie voor veeziekten dat hij Van Santen, een zeer geschikt man¹¹, zal aanraden het gezonde vee preventief te laten inenten. Het resultaat was dat op de Geestwoning het ingeënte vee grotendeels van de ziekte gevrijwaard bleef. In 1866 zocht Treub de pers op met een ingezonden stuk "Ziende blind". Hiermee probeerde hij de zeer behoudende boeren, die bovendien terugschrokken voor de kosten van inenten, te overtuigen van het nut.

De regering vond het inenten echter een te kostbare remedie en hield vast aan het op grote schaal afmaken van vee.¹² Dus koos Treub voor een andere weg: schadeloosstelling door het Rijk. In dat jaar richtte de gemeenteraad van Voorschoten namens 35 veehouders een adres, van de hand van Treub, aan koning Willem III.

"Sire,

Dat ook in mijn gemeente verscheidene veehouders door belangrijke verliezen in armoede gedompeld zijn...dat uitbreiding van de ziekte

⁹ GAWV, NAV. inv. nr 176, Uitgaande brieven, Treub aan Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, 20 september 1853.

¹⁰ Dat Treub een voorstander was van vaccinatie bleek ook uit het Reglement lager onderwijs Voorschoten van 1859. Kinderen die niet waren gevaccineerd werden niet op school toegelaten.

¹¹ GAWV, NAV. inv. nr 191, Uitgaande brieven, Treub aan de Commissie voor veeziekten, 12 december 1865

¹² In Zuid-Holland woedde de runderpest hevig. Sinds het uitbreken in september 1865 waren in deze provincie begin maart 1866 38.774 runderen aangetast, 13.012 gestorven en 8.978 afgemaakt, Econsche nalezing en berichten, De Economist 1866, p. 166.

de hoofdtak van bestaan in de gemeente, de veehouderij, in haren hartader dreigt aan te tasten..... Wij verzoeken U om wetgeving die aan hen die zieke runderen verliezen een matige vergoeding uit 's rijks kas zal worden gegeven.... De staat geeft hulp voor de uitvoering van grote werken waar de particuliere krachten te kort schieten.... De staat kan door het heffen van belastingen verplichten tot terugbetaling van het voorschot dat hij doet tot leniging van deze nationale ramp".

Hier is weer Treubs solidariteitsbeginsel zichtbaar dat hij als een waardevolle samenbindende kracht beschouwde. Voorlopig was het standpunt van de regering dat de staat geen verliezen van particulieren behoorde te vergoeden en dat de overheid geen verzekeringsmaatschappij was.

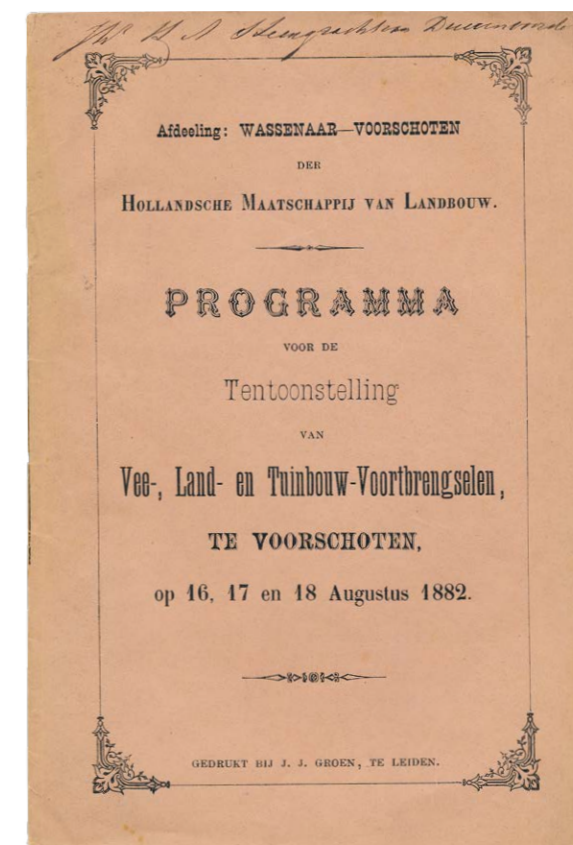
De runderpest zou in 1867 verdwijnen. In 1875 zou de regering het inenten van ziek vee verplicht stellen.

Loopjongen?

Van Treub wordt gezegd dat hij als burgemeester een loopjongen van Steengracht was. Tenslotte was hij geboren en getogen op Duivenvoorde en was zijn omstreden benoeming door Steengracht doorgezet. Bij zijn benoeming tot burgemeester was hij een 23-jarige vrijgezel die bij zijn ouders op Duivenvoorde woonde. Steengracht kocht direct voor hem een ambtswoning in het dorp en was op zijn minst nauw betrokken bij het huwelijk in 1848 van zijn protegé met Marie Louise Cornaz, die tot dan toe de gouvernante van de kinderen Steengracht was.

Dat Treub zich bij gelegenheid voor het karretje van Steengracht liet spannen bleek uit de manier waarop hij de kwestie van de huurwaarde van het kasteel Duivenvoorde behandelde.

Steengracht werd als eigenaar van Duivenvoorde jaarlijks aangeslagen in de personele belasting van Voorschoten. Treub deelde Steengrachts standpunt dat hij alleen belasting verschuldigd was voor het half jaar dat hij op Duivenvoorde woonde. Treub verzocht Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland in mei 1847 om voor Steengracht de aanslag te halveren omdat hij ook inwoner was van Den Haag, waar hij ook

Treub vond in Steengracht een medestander in 'het bevorderen in dit boerendorp van een wenschelijke najver tot het tentoonstellen van edel vee'. Dit zou leiden tot een hogere kwaliteit van dat wat Voorschoten op agrarisch gebied voortbracht. Jhr. Steengracht van Duivenvoorde zuiverde jaarlijks bij de penningmeester van de Landbouwtentoonstelling het exploitatietekort aan. Archief Stichting Duivenvoorde, aanvullingen 2003-2009, HB. 4

personele belasting betaalde. Gedeputeerden schreven Treub hiertoe geen enkele aanleiding te zien.

Treub leek niet voor een gat te vangen. Een jaar later maakte hij bezwaar tegen de manier waarop de waarde van de buitenplaatsen werd bepaald. Destijds hing de hoogte van de aanslag af van de geschatte waarde van het onroerend goed.

Treub schreef de controleur der belastingen dat de schatters uit Den Haag niet in staat waren een juiste schatting te doen van onroerend goed op het platteland. "Niet alleen omdat ze een zeer oppervlakkige kennis van de huurwaarden in mijn dorp bezitten, ze hebben ook bij de schatting in hun achterhoofd de huurwaarden van de panden in de Residentiestad! Dit leidt tot hoge en dus

>>

onjuiste huurwaarden".¹³ Ook van de controleur kreeg Treub nul op het rekest.

Toen in 1850 de Rijkschatter de huurwaarde van Duivenvoorde vaststelde op fl. 900.- zocht Treub het hoger op. In een brief aan de Commissaris van de Koning in Zuid-Holland stelde hij dat Duivenvoorde in de tijd voordat Steengracht eigenaar werd jaren en jaren leeg stond. We zien ook dat "vele buitenplaatsen, een last voor de bezitters, door 'sloopershand worden nedergevelt. Steengracht heeft het kasteel verfraaid en gemeubileerd, maar niet vergroot. Een huurwaarde van fl.600.- is dan reëel".

De Controleur directe belastingen in Den Haag kwam met een heel ander verhaal. Om te beginnen gaf Treub verkeerde gegevens op: Duivenvoorde had geen 13 stookplaatsen maar 17, met als gevolg dat Steengracht hierdoor tegen een boete aanliep van fl. 106,40.

Daarnaast vermeldde Treub niet dat aan de voorzijde van het kasteel een monumentale slotbrug was aangebracht en dat er een verharde weg tussen het kasteel en de Wassenaarse straatweg was aangelegd, wat de huurwaarde aanzienlijk verhoogde.

Volgens de controleur "hoeven we van Treub geen medewerking te verwachten" en, voegde hij er fijntjes aan toe, "ik wil er aan herinneren dat de heer Steengracht ambachtsheer van Voorschoten is. De oppositie van de burgemeester is een magistraatspersoon ongepast en hij had de heer Steengracht een boete kunnen besparen. Ik hoop dat Steengracht hiervan niet zal worden vrijgesteld."

Hij drong er bij de Directeur directe belastingen op aan dit onder de aandacht van de Commissaris van de Koning te brengen. Die zou Treub terechtwijzen en eisen "voortaan die medewerking te verlenen die men van een goed en onpartijdig burgemeester naar recht en billijkheid mag verlangen en verwachten".¹⁴

¹³ GAWV. NAV. inv. Nr 175 Uitgaande brieven, Treub aan de Controleur der Rijksbelastingen te Den Haag, 12 augustus 1848.

¹⁴ N. A. inv. nr 3.02.20.03, Provinciaal bestuur Zuid-Holland, nr 3362, 3364 en 3370.

Hiermee kwam een einde aan Treubs bemoeienis met de huurwaarde van Duivenvoorde.

Treubs einde

In oktober 1886 meldde Treub zich ziek. Naast het burgemeesterschap vervulde hij zijn hele loopbaan ook de functie van secretaris. Het secretariaatswerk had hij eerst overgedragen aan zijn zoon Wim maar in 1885 werd Cees Bosman functioneel secretaris. Hij schreef namens Treub, die zelf niet meer tot schrijven in staat was, op 30 december 1886 aan de Commissaris van de Koning: "Als ik heen ga komt een andere in mijne plaats die veel beter, veel knapper is dan ik. Een bede heb ik: laat het een man zijn die leeft voor het onderwijs en daarin ziet het ware belang van de gemeente".

Op 30 januari 1887, een week voor zijn overlijden, liet Bosman de Commissaris van de Koning weten dat Treub aan de raad ontslag als secretaris wilde vragen met ingang van 30 juni 1887. Het burgemeesterschap wilde of kon hij niet opgeven.

Een week later, in de ochtend van 6 februari om negen uur overleed Treub, 68 jaar oud. Op 9 februari werd hij begraven in het familiegraf achter de dorpskerk. Die dag waren de scholen gesloten. Steengracht was niet bij de begrafenis aanwezig. Twee weken eerder was hij afgereisd naar Nice waar hij gewoontegetrouw de winter doorbracht. In januari vermeldt zijn kasboek: twee halve flesjes portwijn voor Treub, fl. 2,30.¹⁵ ■

¹⁵ Archief Stichting Duivenvoorde, aanvullingen 2001-2009, IIB.4, H. A. Steengracht, kasboek 1885-1896.

De VOC-schepen 'Voorschoten'

In de archieven van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) is de scheepsnaam 'Voorschoten' tweemaal aangetroffen. Wat een ontdekking dat er zeilschepen bij de VOC naar ons dorp zijn vernoemd!

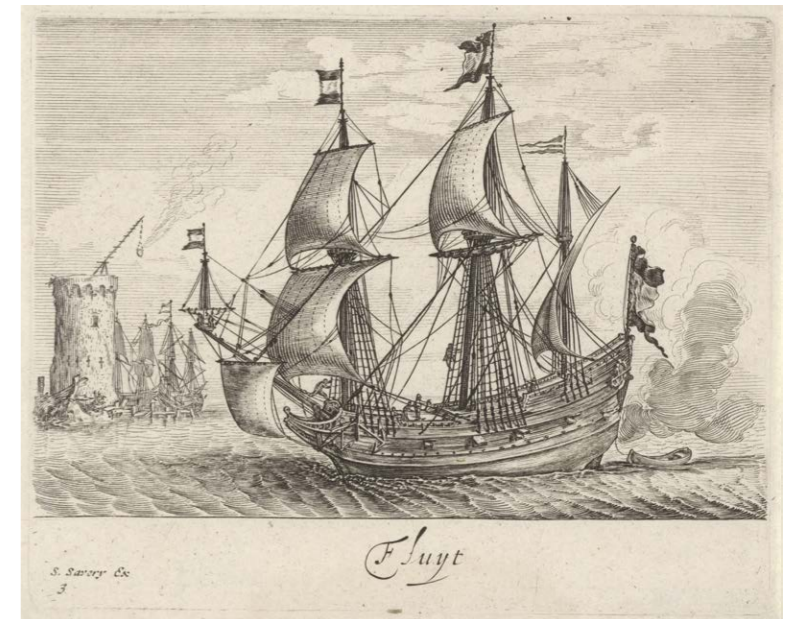
Door Jan Spendel

De VOC (1602-1800) was een particuliere Nederlandse handelsonderneming met een monopolie op de overzeese handel tussen de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en het gebied ten oosten van Kaap de Goede Hoop en ten westen van de Straat Magellaan. Het was destijds het grootste handelsbedrijf ter wereld en de eerste naamloze vennootschap met vrij verhandelbare aandelen.

De meeste schepen van de VOC waren vernoemd naar Nederlandse steden en dan vooral naar de zes VOC-bestuurssteden Amsterdam, Middelburg, Rotterdam, Delft, Hoorn en Enkhuizen. Het waren schepen uit de zeventiende en achttiende eeuw die werden ingezet voor de handelsvaart op Oost-Indië om vooral daar te handelen en goederen (specerijen) in te slaan en te vervoeren voor verkoop in Nederland en Europa.

Het belang van het dorp (Ambachtsheerlijkheid) Voorschoten in de VOC was blijkbaar groot genoeg om er schepen naar te vernoemen. Dat gold voor meer dorpen rondom Voorschoten, ook Wassenaar, Leiderdorp, Katwijk en Rijswijk hadden ieder twee schepen met hun naam in de VOC-vloot.

Het eerste schip Voorschoten (1684-1706) was een Fluitschip (destijds fluytschip of fluyt) van 131 voet lang, 31 voet breed, 13,75 voet diep (1 voet = 30,48cm) met een laadvermogen van

Het fluitschip 'Voorschoten' heeft er ongeveer zo uitgezien als het schip op deze prent van Salomon Saverij (1610-1665). Rijksmuseum Amsterdam

558 ton en ruimte voor 155 tot 172 opvarenden. Het peervormige schip werd in 1684 gebouwd voor de Kamer van Delft op de VOC-werf in Delfshaven, toen de haven van de stad Delft en nu onderdeel uitmakend van de stad Rotterdam. Het schip voer 22 jaar lang voor de VOC, vanaf 1684 tot zijn verkoop op 14 december 1706 in Batavia, de hoofdstad van Nederlands-Indië. Van het fluitschip Voorschoten is tot nu toe geen tekening gevonden. Het moet er ongeveer uitgezien hebben als het fluitschip op bijgaande prent van graveur Salomon Saverij (1594-1678). >>

Chirurgijn François van der Tak

Uit het chirurgijnsboekje 1701 van François van der Tak aangevuld met het journaal van schipper Gijsbert Welgevaren wordt duidelijk dat de zieken aan boord van het fluitschip Voorschoten in dat jaar vooral bestonden uit mannen uit Delft en een enkeling uit Delfshaven en Dordrecht. Voorschotenaren stonden niet vermeld. Ook niet onder de 1549 opvarenden van het fluitschip Voorschoten tijdens zijn hele bestaan. Dat er zeevarenden uit Voorschoten in dienst waren van de VOC is digitaal te filteren uit in de VOC-bestanden. Het resultaat: 74 namen van dorpsgenoten. Daaronder achternamen die nog steeds in Voorschoten voorkomen als Cornelissen, Louwers, Meester, Vink, Kuiper, Gerrits en Rietbroek. Of het familie is van huidige Voorschotenaren met die naam is zoekwerk voor de genealoog. De VOC-bestanden vormen een waardevolle aanvullende bron voor familiegeschiedenis.¹

Fluitschip Voorschoten met Hugenoten in 1687/1688 naar Zuid-Afrika

Het fluitschip Voorschoten (1684-1706), met Frans Villierius als kapitein/schipper, was het eerste zeilschip dat op 31 december 1687 met 22 Hugenoten (Franse vluchtelingen) vanuit Delfshaven vertrok naar Kaap de Goede Hoop. Volgens de passagierslijst zaten aan boord de families Marais, Fouché, Pinard, Malherbe en Le Roux. De achternamen van passagiers die alleen reisden waren: Bruere, Sabatier, Machepaste, Godefroy en Basché.

Het schip week vanwege hardnekkige tegenwind op 13 april 1688 uit naar de Saldanhabaai, ongeveer 140 kilometer van Kaap de Goede Hoop. Een Hottentot koerier werd naar Gouverneur Simon van der Stel in Kaapstad gestuurd met het verzoek de gestrande passagiers op te halen. Hij stuurde het schip Jupiter met verse Kaapse levensmiddelen, touwen en ankers. De Hugenoten werden opgehaald maar kwamen verlaat aan in Kaapstad en werden daardoor niet de eerste groep van

Hugenoten die de Kaapkolonie bereikte. Die eer ging naar de Hugenoten van het derde schip dat vertrok uit Nederland. Dat schip had minder last van tegenwind gehad. De Voorschoten met verse levensmiddelen aan boord sloeg Kaap de Goede Hoop over en koerste vanuit Saldanhabaai naar Batavia waar het op 20 augustus 1688 na acht maanden onderweg te zijn geweest, aankwam.²

Het tweede schip Voorschoten (1783-1794) werd in 1783 gebouwd voor de Kamer van Amsterdam op een werf in Amsterdam. Het scheepstype is tot nu toe onbekend. Wat we wel weten is dat het tweede schip groter was met een lengte van 151 voet en een laadvermogen van 575 ton. Het tweede schip Voorschoten was ruim 10 jaar in gebruik, vanaf 1783 tot zijn verkoop in 1793/1794 te Batavia.

Op de twee schepen Voorschoten bevonden zich naast de schipper (in de 18de eeuw kapitein) en zijn officieren en matrozen nog drie categorieën opvarenden: militairen (soldaten), ambachtslieden en passagiers. De zeevarende bemanning werkte in continu diensten en was verantwoordelijk voor een behouden vaart. De soldaten hadden in principe geen taken aan boord maar hielpen indien dat noodzakelijk was, zoals de wacht houden of de zeilen hijsen.

Meevaren met een VOC-schip was niet zonder gevaar. Ziektes (scheurbuik), schipbreuk, ruzie en gevangenschap door vijandelijke schepen lagen voortdurend op de loer. Menig bemanningslid en meereizend soldaat stierf tijdens de reis en zag zijn vaderland nooit meer terug.

Hooploper Hendrik Hobers stierf ver weg van huis

De 18-jarige Hendrik Hobers werd bij de Amsterdamse Montelbaantoren uitgezwaaid door zijn ouders, niet wetende dat ze elkaar nooit meer zouden zien. Vanaf Amsterdam vertrok hij met nog meer matrozen in een kleine boot naar de rede van Texel waar hij overstapte op het VOC-schip Voorschoten (1783-1794) om op 29 december 1784 te vertrekken voor zijn reis als hooploper (ongeoefende matroos) naar

Oost-Indisch Magazijn en Scheepstimmerwerf te Amsterdam, waar VOC in het tweede schip Voorschoten gebouwd werd. Prent van Joseph Mulder, 1726. Wikimedia Commons

de Oost. Met het schip Voorschoten haalt hij de Oost waar hij nog aan boord van andere schepen verschillende reizen maakt. Het scheepssoldijboek meldt zakelijk dat Hendrik Hobers op 10 juni 1788 op Malacca (Maleisië) zonder testament of goederen is overleden.³

De hoogste baas op de schepen was officieel de opperkoopman die meevoer. Gelukkig was het in de praktijk de schipper/kapitein die het bevel voerde. Hij werd bijgestaan door stuurlieden voor het navigeren, bosschieters voor het geschut, een chirurgijn en een ziekentrooster voor het welzijn van de zieken, een kok, koksmaat en bottelier voor de maaltijden en een provoost voor de handhaving aan boord. De schipper was ook

verantwoordelijk voor orde en discipline. Er werd flink gestraft met boetes, lijfstraffen (kielhalen) en de doodstraf.

Van het personeel van de VOC kwam 60 procent van de soldaten en 40 procent van de zeevarenden uit het buitenland, waarvan het overgrote deel uit Scandinavië en Duitsland. En bij de intra-Aziatische vaart kwamen er Aziatische matrozen, overwegend Indiase matrozen uit Bengalen bij. Op de terugvaart werd de Nederlandse en Europese bemanning weer ingezet.

Het fluitschip Voorschoten was actief in de intra-Aziatische vaart en bleef dan ook lange tijd weg uit Nederland. De intra-Aziatische handelsvaart was nodig omdat er in Azië nauwelijks vraag was naar Europese producten. Er moest eerst

>>

¹ Zieken aan boord van het VOC-schip Voorschoten anno 1701: Nationaal Archief, archief van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC), 1602-1795 (1811), archiefinventaris 1.04.02

² Pieter Coertzen, Die Hugenote van Suid-Afrika 1688-1988, Kaapstad: Tafelberg Uitgevers, 1988

³ <https://www.genealogieonline.nl/stamboom-hobers/verhalen.php?id=41>

Gezicht op Batavia door Hendrick Jacobsz. Dubbels, datering 1640–1676. Rijksmuseum Amsterdam

geld verdiend worden met de handel tussen de Aziatische gebieden. De VOC had daarvoor handelsposten geopend in Mokka, Perzië, Gujarat, Malabar, Ceylon, Coromandelkust, Bengalen, Ayutthaya, Cambodja, Birma, Vietnam, Formosa, China, Japan, Java en de Molukken. Met de verdiensten uit de Aziatische gebieden werden goederen gekocht voor vervoer naar Nederland.

De schepen Voorschoten en hun bemanning voeren in dienst van de VOC. Het moeten wel ervaren zeelieden en ambachtsmannen geweest zijn die hun schepen hebben behoed voor de ondergang. Geen schipbreuk door op een rots te varen. Geen slecht onderhoud waardoor de schepen vergingen. Dat is allemaal niet gebeurd. Na hun diensttijd werden de schepen in Batavia verkocht aan de hoogste bieder.

De vondst van de twee VOC-schepen Voorschoten riep ook de vraag op of er misschien schepen van de West-Indische Compagnie (WIC) vernoemd zijn naar Voorschoten. De index op scheepsnamen onder letter V vermeldde exotische namen aan als Verlooren Soon, Vergulde Snoeck, Vliegend Hart en Vliegende Draeck en slechts één geografische naam en wel van de stad Vlissingen. Geen schip Voorschoten. Misschien maar goed ook. De WIC is immers besmet met de slavenhandel. Zo'n schip met de naam van ons dorp was dan pijnlijk geweest. ■

Wat staat er op de agenda van de Planologiecommissie in 2019 en 2020?

Door Stan Dessens,
voorzitter van de Planologiecommissie

Ambtelijk molens malen langzaam, maar ze malen wel! Als ik mijn bijdrage op deze pagina van vorig jaar herlees, dan zijn een aantal zaken nog (bijna) onveranderd en in andere zaken zit enig schot. Zo staat het hek in het park van Ter Wadding er helaas nog steeds, maar is gelukkig ook niet gelegaliseerd. Daar hebben wij ons samen met de bewoners van Ter Wadding tegen verzet. De gemeente weegt onze belangen serieus, maar de knoop is nog niet doorgehakt. Een minder dominant hek aan de rand van het park is wat ons betreft bespreekbaar, maar geen hek op de erfgrans.

Kerkgebouwen en religieus erfgoed

Met drie kerkgebouwen in ons dorp maalt de molen ook langzaam verder. Bij de Dorpskerk wordt nu gebouwd aan een nieuwe zijvleugel, waar wij alles afwegend de noodzaak van hebben onderschreven. De oude Hoeksteen werd een steen des aanstoots en de Protestantse Gemeente Voorschoten had behoefte aan een vernieuwde accommodatie. Maar nu er gebouwd wordt, is het nog wel even wennen.

Het gebouw van de gereformeerde kerk, het Kruispunt, komt leeg te staan en daarvoor waren wel plannen, maar die konden in onze ogen geen genade vinden. Gelukkig vond ook het gemeentebestuur dat en zij heeft verklaard het kerkgebouw te willen handhaven. De vraag is nu: wat is een passende bestemming voor de kerk en het omliggende plein? Wij blijven dat nauwlettend volgen en hebben daar suggesties voor aangedragen.

En dan is er ook nog het gebouw van de voormalige Moeder Godskerk. Een herbestemmingsonderzoek moet meer duidelijkheid geven. Dat zou nu op tafel liggen bij de gemeente en de parochie, maar wij hebben nog niets gezien. Er heeft zich wel een kerkgenootschap uit Leiden als huurder voor het gebouw aangediend. Is dat tijdelijk?

Bijdorp

Al diverse malen hebben wij aandacht gevraagd voor de toekomst van Huize Bijdorp en het omliggende park. De Congregatie van de zusters van de heilige Catherina van Siena heeft gelukkig ook oog voor de betekenis van het gebouwencomplex en het omliggende park. Het is nu de tijd om daar goed over na te denken en die molen mag wel eens wat meer op de wind gedraaid worden. Ook zou het dan niet verkeerd zijn ook het oog te werpen op de gemeentewerf. Voor de werf zelf is op de huidige locatie geen toekomst. Het is wel een zo centraal deel van het dorp dat we er niet omheen kunnen om dat bij het dorp te betrekken.

Beresteijn

Met vreugde hebben wij geconstateerd dat na jaren van voorbereiding het bestemmingsplan voor Beresteijn door de Raad is vastgesteld. Hopelijk kan Amvest snel beginnen met bouwen, want het heeft al te lang geduurd en aan de woningen, deels met een zorgbestemming, is behoefte.

>>

Culturele voorzieningen

De gemeente doet op voorstel van de Raad een onderzoek naar de accommodaties die binnen de gemeentelijke sfeer beschikbaar zijn. Dat is een verstandig initiatief omdat dan ook eens aandacht kan worden gegeven aan de vraag waar de culturele activiteiten in ons dorp in de toekomst moeten plaatsvinden. Want je kan natuurlijk niet het Cultureel Centrum verkopen en af laten breken, het A&B huis verkopen, de uitbreiding van de bibliotheek afwijzen en dan denken dat het wel goed komt. Als Voorschoten zelfstandig wil blijven voortbestaan, is er een visie nodig op de toekomstige behoeften in de gemeente op het gebied van kunst en cultuur. Daarvoor is zo'n onderzoek naar de beschikbare accommodaties een goed begin.

Groen

Wij hebben ons ingespannen om de groene kwaliteit van ons dorp te behouden en te verbeteren. Daarom is er regelmatig overleg geweest tussen leden van onze commissie en ambtenaren van de Werkorganisatie Duivenvoorde. Dat heeft ertoe geleid dat het groenbeleid her en der werd bijgesteld op basis van de kennis van onze kant en dat er meer publiciteit werd gegeven over groen en de mogelijkheid te participeren in het groener maken van ons dorp. In het dorp liggen veranderingen in het groen direct in de buurt van de woning erg gevoelig. Mensen werden nogal eens overvallen. Informatie en communicatie hebben we benadrukt. Daardoor kwam er een rubriek in de Voorschotense Krant over allerlei groene onderwerpen waarmee de groendienst zich bezig hield. Daarom hebben we via onze Nieuwsbrief een oproep gedaan aan geïnteresseerde leden om zich te melden om een gezamenlijke commissie Groen op te zetten. Daarmee willen we invloed uitoefenen op het groenbeleid van de gemeente, op het onderhoud van het groen en ideeën aandragen om de biodiversiteit te vergroten en de voorlichting en informatie te verbeteren. Een aantal leden heeft zich inmiddels gemeld om gezamenlijk aan het werk te gaan.

Woningbouw

Een belangrijk thema is de woningbouw in ons dorp. De raad heeft in het afgelopen jaar de herziene woonvisie vastgesteld en de gemeente

is voornemens daar een inspraakprocedure over op te starten. Wat ons betreft is dat zeer welkom, omdat er nu te weinig gebeurt. De plannen voor Starrenburg III zijn nog steeds niet openbaar en ook voor het terrein van Arsenaal/Segaar ligt de procedure stil. En er is grote behoefte aan nieuwe woningen met name in de sociale sector voor alleenstaanden en starters. Ook de bouw van gepaste woningen voor ouderen is urgent. Eerder hebben wij een lans gebroken voor het (tijdelijk) bouwen van kleine woningen, zogenaamde tiny houses met een oppervlak van 40 tot 70 m².

Als je snel een locatie tijdelijk daarvoor beschikbaar kan krijgen, kan je meters maken.

De bovengenoemde inspraakprocedure voor de uitvoering van de woonvisie zou een voorloper kunnen zijn van de door de gemeente onderschreven betere samenspraak tussen bevolking en bestuur. Al jaren pleiten wij voor een verbeterde aanpak van burgerparticipatie, niet op basis van hooggestemde vergezichten maar op basis van heldere regels, die iedereen snapt. De burgemeester en de Raad onderschrijven dat en nu is het wachten op de volgende stap.

Buitengebied

En overigens zijn wij van mening dat het buitengebied van Voorschoten groen moet blijven en niet verder bebouwd mag worden. De tegen onze wens in voorziene bebouwing van 60 nieuwe woningen in Roosenhorst en Noortveen moet dan maar, maar dat moeten dan ook de laatste stenen zijn, die in de Duivenvoorde Corridor gelegd gaan worden. ■

26 september 2019

Activiteitenprogramma 2020

Elke excursie wordt ongeveer vier weken tevoren met meer details aangekondigd op de OGLV website en in de OGLV nieuwsbrief.

Eerste week februari 2020	Bezoek met rondleiding Rembrandt tentoonstelling in de Lakenhal te Leiden (<i>exacte datum nog niet bekend</i>)
Zaterdag 14 maart 2020 start 11.45 uur	Dorpswandeling o.l.v. een gids door de oude kern van Wassenaar inclusief bezoek aan de molen en de dorpskerk
Donderdag 9 april 2020 start 20.00 uur	Bezoek Oude Sterrewacht in Leiden met rondleiding door een student sterrenkunde (<i>degenen die in 2019 op de wachtlijst stonden krijgen voorrang</i>)
Donderdag 7 mei 2020 start 19.00 uur	Nachtegalen spotten in Meyendel o.l.v. een IVN-gids (<i>onder voorbehoud</i>)
Dinsdag 9 juni 2020 start 14.00 uur	Rondleiding door park Ter Wadding in Voorschoten o.l.v. een gids
Zaterdag 11 juli 2020 start 13.00 uur	Bezoek Berbice met rondleiding door huis en tuin (<i>degenen die in 2019 op de wachtlijst stonden krijgen voorrang</i>)
Eind augustus 2020	Bezoek met inleiding aan de bijstand van de Imkers Vereniging Den Haag op landgoed Reigersbergen te Den Haag (<i>exacte datum nog niet bekend</i>)
Zaterdag 12 september 2020	Open Monumenten Dag
Dinsdag 13 oktober 2020 start 10.30 uur	Herfstwandeling door het park van kasteel Duivenvoorde o.l.v. een IVN-gids (<i>onder voorbehoud</i>)
Vrijdag 13 november 2020 start 11.00 uur	Jugendstil wandeling in Leiden o.l.v. een stadsgids
December 2020	Bezoek met rondleiding Dorpskerk en begraafplaats Voorschoten (<i>onder voorbehoud; exacte datum nog niet bekend</i>)

Spelregels excursies/rondleidingen

Excursies zijn in beginsel gratis voor een OGLV-lid met partner. Niet-leden betalen een eigen bijdrage van 5 euro per excursie. Entreegelden voor musea e.d. zijn voor eigen rekening. Indien de kosten voor een excursie of rondleiding het beschikbare budget ruim overschrijden, zal ook aan de

OGLV-leden een eigen bijdrage worden gevraagd. Bij overtekening van een excursie wordt een wachtlijst aangelegd. Als een excursie in het volgende jaar herhaald wordt, hebben degenen die op de wachtlijst staan voorrang.

Focus op Voorschoten

In het winterseizoen 2019-2020 organiseren OGLV en het Museum Voorschoten een tweede reeks historische lezingen. Het thema is: Kastelen en buitenplaatsen. Voorschoten kende van oudsher enkele kastelen en een groot aantal buitenplaatsen, waar rijke lieden uit de grote steden in de natuur konden uitrusten van hun vermoeiende bestaan in de stad. Nu kennen we alleen nog kasteel Duivenvoorde als museum, wandelpark en concertzaal. Vele buitenplaatsen kregen later een andere bestemming bijv. als kostschool, seminarie, woning en showroom van zilver. Op Beresteijn is de herontwikkeling nog gaande. Klooster Bijdorp kende als moederhuis van een kloosterorde en kostschool voor meisjes een heel

eigen geschiedenis. Deze nieuwe reeks lezingen biedt u mooie verhalen over enkele (voormalige) Voorschotense kastelen en buitenplaatsen. Na een algemene inleiding op het thema staat steeds één kasteel of buitenplaats, of enkele kleinere buitenplaatsen, centraal.

Het programma is op 20 november reeds gestart met een inleiding op dit thema door Wim v.d. Eijkel en Piet v.d. Plas. Maar u kunt nog steeds deelnemen aan één van de volgende lezingen.

Zie voor het volledige programma en aanmelding www.oglv.nl/activiteiten/lezingen